

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jana Balcarová

Josef Liboslav Ziegler (1782-1846)

Josef Liboslav Ziegler (1782-1846)

Ráda bych poděkovala Doc. PhDr. Magdaléně Pokorné, CSc. za vedení této bakalářské práce, za věcné připomínky, rady, nápomoc a podporu.

Obsah

Úvod	8
1. ŽIVOTOPIS	10
1.1. Dětství a studentská léta v Hradci Králové a Praze	10
1.2. Dobruška a Dobřany	12
1.2.1. Zieglerovy překlady do českého jazyka	14
1.2.2. Literární družina ve východních Čechách	14
1.2.3. Významné osobnosti Zieglerovy družiny	16
1.3. J. L. Ziegler v Hradci Králové	24
1.3.1. Ziegler jako redaktor českých časopisů	24
1.3.2. Zieglerova edice Komenského umění kazatelské	29
1.3.3. Mluvnice česká	30
1.3.4. Národní muzeum a česká vlastenecká společnost	30
1.4. Chrudim	33
1.4.1. Funkce vikáře	34
1.4.2. Zieglerova knihovna	35
1.4.3. Zieglerovo úmrtí	35
2. DRUHÝ ŽIVOT JOSEFA LIBOSLAVA ZIEGLERA	36
2.1. Zprávy o smrti JLZ	36
2.2. J. L. Ziegler ve vzpomínkách svých přátel	36
2.3. J. L. Ziegler v monografiích	37
2.4. Ziegler v dějinách literatury	38
2.5. Encyklopedie	39
2.6. Pedagogické publikace	40
2.7. Ziegler v regionálních tiskovinách	41
2.8. Katolická periodika	42
2.9. Josef Liboslav Ziegler v krásné literatuře	42

2.10. Ziegler v kramářské písni.....	43
2.11. Zieglerův odkaz v Chrudimi a v Rychnově nad Kněžnou	44
Závěr	46
Použitá literatura a prameny.....	48
Přílohy	53

Úvod

Předkládaná bakalářská práce si v první části klade za cíl představit katolického kněze Josefa Liboslava Zieglera v první polovině 19. století. Prostřednictvím jeho osudu nahlédneme do univerzitního života počátkem století, dále se seznámíme s prostředím podhůří Orlických hor, následně s Hradcem Králové a na závěr s Chrudimí. Dále se obeznámíme s fungováním literární družiny ve východních Čechách a s její komunikací s vlasteneckou společností v Praze. Ukážeme si, jakou roli v této věci zaujímal právě Ziegler, který je považován za spojovací článek této východočeské družiny. Dále se práce zaměří na Zieglerovu vlastní literární činnost a na redaktorství českých časopisů. Jak tato práce byla vnímána dobovými čtenáři, přáteli. Opomenuté nezůstanou ani dobové události, které se dotkly všech vlastenců. Jedná se především o rozpor v otázce pravopisu, ale také o založení Národního Muzea v Praze a s ním spojenou činnost. Ve všech těchto záležitostech si představíme Zieglerův postoj a názor.

V druhé části se zaměříme na tzv. druhý život Josefa Liboslava Zieglera, neboť jsem se doposud takovým hodnocením nesečkala. Ráda bych zde zhodnotila literaturu věnovanou právě Zieglerovi a ukázala, jak se jeho obraz od úmrtí po současnost měnil a vyvíjel. Jak Zieglera hodnotila společnost 19. století, a jak generace pozdější, jak byl a je vnímán ve svém rodném regionu, zda je jeho památka připomínána. Co se u Zieglera cení a vyzdvihuje.

Pro svou práci jsem se snažila využít archivní materiál, který by mi pomohl přiblížit život Josefa Liboslava Zieglera. Osobní charakter v sobě nese korespondence. Ta se nachází v Zieglerově fondu v Literárním archivu památníku národního písemnictví. Jedná se o jeden karton přibližně s třiceti dopisy. Dopisy psané Zieglerem jsou uloženy ve stejné instituci ve fondech Václava Hanky, Josefa Dobrovského, Jana Nejedlého, Šebestiána Hněvkovského a Josefa Pelikána. Pro poznání jeho působení na Dobřanech je vhodným pramenem kronika Dobřan, která je uložena v okresním archivu v Rychnově nad Kněžnou. Pro badatele zde je pořízen přepis, který je přeložen do českého jazyka. V archivu Národního muzea se ve fondu Registratura Národního muzea nacházejí Zieglerovy seznamy zasílaných knih a peněz Národnímu muzeu psané na předem tištěné Zieglerovy protokoly. Dále jsem navštívila Národní archiv, kde jsem nahlížela do inventáře kapituly vyšehradské do části Václava Štulce, zda zde není Zieglerova korespondence. Bohužel se zde žádný Zieglerův dopis nenachází. Dalším důležitým zdrojem archivního materiálu je Zieglerův fond o šesti kartonech nacházející se v okresním archivu v Chrudimi. Tento fond jsem pro svou práci

nevyužila. V archivní materiálu nalezneme Zieglerovy zápisy z teologických přednášek, rukopisy nejen Zieglerových děl, které pak můžeme nalézt v tištěné podobě v Zieglerových časopisech. Také je zde uložen materiál týkající se hospodářského zřízení chrudimského děkanství. Otázkou farního hospodářství se zabýval Milan Hlavačka ve své studii "Clarissime domine, mnoho-li Vaše fara vynáší?" Solidarita nebo klientelismus: materiální zázemí českého vlastence v prvních desetiletích 19. století.¹ V Chrudimském vlastivědném muzeu jsou uchovány fotografie, pozvánka a další materiály týkající se Zieglerova odkazu. Vyznamným zdrojem pro mou práci se staly dobová periodika. Jedná se především o Zieglerův Dobroslav, Květy a další časopisy.

Vzhledem k cíli své práce se charakteristika literatury nachází v kapitole Druhý život Josefa Liboslava Zieglera.

¹ Milan HLAVAČKA, "Clarissime domine, mnoho-li Vaše fara vynáší?" Solidarita nebo klientelismus: materiální zázemí českého vlastence v prvních desetiletích 19. století, in: Jeden jazyk naše heslo bud'. Sv. 1. Antonín Jaroslav Puchmajer, Radnice-Plzeň 2001, s. 209-221.

1. ŽIVOTOPIS

1.1. Dětství a studentská léta v Hradci Králové a Praze

Josef Liboslav Ziegler se narodil 10. července 1782 v Hradci Králové. Jeho otec byl zaměstnán jako desátník v c. k. vojsku. Deset let po narození Josefa umírá, Josef se pak s matkou přestěhoval do Chrudimi. Zde se jeho matka podruhé provdala za hrnčíře Stiglitze. Josef zde do svých dvanácti let navštěvoval městskou školu. Na další studia se v rodině nedostávalo finančních prostředků. Josef byl ale ve škole premiantem a rád by ve studiu pokračoval. Přešel tedy pod ochranu kapucínského katechety Donula Kora, kterému za stravu pomáhal a měl tak možnost se dále vzdělávat s dalšími privatisty, aby byl připraven a mohl tak bez obtíží nastoupit na hradecké gymnázium. Další činností mladého Josefa bylo posluhování u chrudimského děkana Josefa Schultze při děkanské tabuli. Jak Antonín Rybička píše, předpověděl děkan mladému Josefovi děkanskou budoucnost. Co je na této historice pravdy, se můžeme jen domýšlet.

Během studia na gymnáziu v Hradci Králové zařídil Donul Kora Josefovi vyučování mladších studentů, tzv. kondice a stravu u známých. I na gymnáziu byl Josef premiantem a školu úspěšně vystudoval. V roce 1800 nastoupil Ziegler na filozofickou fakultu do Prahy. Univerzita prošla řadami změn v systému. Jezuité, po zrušení řádu Tovaryšstva Ježíšova v roce 1773, již ztratili svou moc nad školstvím a univerzity se tak staly výhradně státní institucí. Posláním univerzit tak ve značné míře mělo být vychování úředníků do státní správy. Na základě panovníkova dekretu z 28. srpna 1783 přešly univerzitní statky pod správu státu.² Vyučovacím jazykem se od roku 1784 stala z nařízení dvorského dekretu ze dne 12. června místo latiny němčina.³ Na univerzitě studovali studenti, kteří nebyli vychováni jezuitou a nevyrostali již v ovzduší barokní zbožnosti. Naopak díky význačným osvíceným profesorům se v rámci studia na filozofické fakultě ocitli v centru osvícenských proměn. Slovo tolerance studentům nebylo cizí. Studium na filozofii se také o rok prodloužilo, tedy na tři roky.

Filozofická fakulta díky osvícensky smýšlejícím profesorům Zieglera pochopitelně ovlivnila. Zmíňme pro příklad: profesor Jindřich Seiny (1735-1806), první protestantský profesor August Gottlieb Meissner (1753-1807), avšak nejvíce jeho život ovlivnil

² Blíže je tato problematika vysvětlena in: *Dějiny Univerzity Karlovy III 1802-1918*, red. Jan HAVRÁNEK, Praha 1997, s. 19-22.

³ Více in: *Dějiny Univerzity Karlovy II 1622-1802*, red. Ivana ČORNEJOVÁ, Praha 2006, s.106.

vlastenecký profesor elementární matematiky bývalý jezuita Stanislav Vydra (1741-1804), v závěru života rektor pražské univerzity. Profesor Vydra nabídl také svému studentovi ubytování. Josef se tak o profesora v jeho stáří staral a pomáhal mu. Když profesor Vydra roku 1803 oslepl, Ziegler se stal jeho blízkým pomocníkem. Předčítal mu, zařizoval mu korespondenci a zapisoval Českou aritmetiku, kterou mu Vydra diktoval.⁴

Vydra seznámil mladého Josefa s vlasteneckou družinou v Praze a zařídil mu kondice v rodině známého vydavatele Václava Krameria. S Václavem Rodomilem Krameriem zůstali přáteli i po odchodu Zieglera z Prahy. Ziegler se seznámil s pracemi českých vlastenců, jako byl Antonín Jaroslav Puchmajer, Josef Dobrovský, Šebestián Hněvkovský, František Pelcl, které nově vycházely právě u vydavatele Matěje Krameria.⁵ V mladém Zieglerovi toto prostředí vyvolalo touhu si český jazyk také osvojit tak, aby v něm mohl tvořit a přispívat do české literatury. Brzy se v něm zdokonalil tak, že jej mohl vyučovat u hraběte Fürstenberka.⁶ Vedle češtiny se učil také francouzský, polský, ruský a staroslovanský jazyk⁷ pro získání schopnosti překládat světovou literaturu do češtiny. V první polovině devatenáctého století se vlastenci snažili překládat ze světových jazyků do češtiny a dokázat tak, že čeština je schopna vyjádřit i náročnější problematiku. Dokladem je z anglické literatury přeložený epos Johna Milтона Ztracený ráj od Josefa Jungmanna. V té době byl Ztracený ráj přeložen již do mnoha evropských jazyků.⁸

Po ukončení studia filozofické fakulty (splnění filozofické fakulty bylo podmínkou pro přijetí na další fakulty) se hlásil na studia teologie pro diecézi královéhradeckou. Byl přijat a v rozmezí let 1803 až 1806 studoval na teologii v Praze. I zde byl premiantem. Studijní program této fakulty zůstával stejný již od vlády Leopolda II. a trval až do roku 1850. Dějiny Univerzity Karlovy jej charakterizují: „Důraz byl kladen na jazykovou úpravu, pochopení biblických textů, církevní dějiny, církevní právo a praktické pastorační problémy.“⁹ V průběhu těchto tří let složil již tři rigorózní zkoušky potřebné pro získání doktorského titulu. Po úspěšných studiích byl 30. června 1806 vysvěcen královéhradeckým biskupem Maria Tadeášem hraběte z Trautmansdorfu na kněze. Primici sloužil Ziegler 4. září téhož roku v kapli sv. Josefa v Hradci Králové.

⁴ Tato kniha vyšla až roku 1806 jako Počátkové aritmetiky. O vydání se zasloužil profesor Ladislav Josef Jandera.

⁵ Antonín RYBIČKA, *Přední křsítelé národa českého*, Praha 1883, s. 169.

⁶ Tamtéž, s.170.

⁷ Tamtéž s. 169-170.

⁸ Robert SAK, *Josef Jungmann*, Praha 2007, s. 63.

⁹ Dějiny Univerzity Karlovy III 1802-1918, Praha 1997, s. 33.

Během studií také Ziegler chodil na přednášky profesora Martina Pelcla¹⁰ a od roku 1802 k profesoru Janu Nejedlému. Tím si zdokonalil svou češtinu na takovou úroveň, že do ní již mohl překládat. Osvojil si pravidla Jana Nejedlého a byl jeho celoživotním stoupencem a zastáncem. I v pozdějším vlasteneckém sporu mezi ypsilonisty a iotisty Ziegler jasně stál na straně Jana Nejedlého.

1.2. Dobruška a Dobřany

Prvním působištěm čerstvě vysvěceného kněze se staly východní Čechy, konkrétně Podorlicko a Náchodsko. Tato oblast byla již před příchodem Josefa Zieglera vlastenecky probudilá a vyznačovala se hustě rozmístěnými městečky a domácí vlnářskou výrobou. Nedaleko zmiňované oblasti, na řece Labi, ležela pak věnná metropole českých královen Hradec Králové, která se brzy stala centrem národního obrození ve východních Čechách.¹¹ Vzpomeňme také na některé známé rodáky tohoto kraje, kteří svou činností sehráli významnou roli v první fázi národního obrození. V Rychnově nad Kněžnou se roku 1734 narodil první profesor české řeči a literatury František Martin Pelcl. Svě rodové kořeny má na Rychnovsku také Josef Dobrovský. Ač narozen v Uhrách, hlásil se k rodišti svého otce, tedy k Solnici. Dále za zmínku stojí také náchodský rodák astronom a matematik Antonín Strnad (1749-1799) nebo Josef Hurdálek, významný vlastenecký teolog působící mimo jiné jako biskup v Litoměřicích a mnoho dalších dnes více či méně známých vlastenců pochází z kraje pod Orlickými horami.

Po dobu tří let J. L. Ziegler působil od 10. září 1806 ve funkci kaplana v městě Dobruška u děkana Josefa Obsta. Místní děkan nesdílel vlastenecké snahy a s mladým kaplanem se dostával do sporů. V roce 1809 se stal administrátorem v Meziříčí. Nad otázkou, proč byl Ziegler přeložen z Dobrušky, se zamyslel Josef Johanides, který vyslovil myšlenku, že to celé vyšlo z iniciativy Josefa Obsta, který si uvolněné místo kaplana v Dobrušce přál pro svého bratra. Z Meziříčí píše Ziegler Josefu Dobrovskému a žádá ho o přímluvu, aby získal místo faráře tamní fary. Jeho touha se nevyplnila a 23. prosince 1809 byl z Meziříčí vyslán do horské vesnice Dobřany, vzdálené přibližně 15 km od Dobrušky.

V Dobřanech pak setrval jako lokalista osm let, tedy do roku 1817. Jak zaznamenává kronika vedená v Dobřanech, byl Ziegler již třináctým lokalistou. Co si však pod pojmem

¹⁰ Martin Pelcl, první profesor na stoličce českého jazyka a literatury, založené dvorským dekretem z roku 1792.

¹¹ Více se zabývá Ladislav HLADKÝ, *K vývoji národního obrození v severovýchodních Čechách*, in: *Východočeské Athény a Josef Liboslav Ziegler, Rychnov nad Kněžnou 1997*, s. 8-24.

lokalista představit? Lokálie je část farnosti spravovaná pomocným knězem – lokalistou, který v ní trvale bydlí.¹² Lokálie byla obvykle příliš vzdálená a těžko dostupná od farního kostela, proto tedy samostatná jednotka s vlastním kostelem. Tento systém farních správ byl nově zorganizován za vlády Josefa II. (1780-1790). Vzniklá lokálie byla vydržována z náboženského fondu, vedla vlastní matriku a byla na dalších farách nezávislá. Nevýhodou bylo její špatné materiální zajištění, proto se lokálie od druhé poloviny 19. století měnily na fary.¹³ Pod dobřanskou lokálii spadalo šest obcí (Dobřany, Nedvězí, Plasnice, Rozkoš, Hluky, Šediviny), což bylo celkem 1787 obyvatel. Samotné Dobřany měly kolem 400 obyvatel. Celá lokálie spadala pod Opočenské panství.

Po příchodu do nového prostředí se musel Ziegler zajímat i o hospodářské záležitosti své lokálie na Dobřanech. Musel se v této záležitosti obrátit s prosbou o pomoc na své nadřízené, konkrétně Josefa Obsta. Šlo o povinnosti farníků vůči místnímu faráři. Ziegler měl hodně pátrání, než našel psaný dokument, který by povinnosti farníků jasně popisoval, byla to listina z roku 1743, která jasně stanovovala povinnosti farníků vůči knězi.

Zajímavým pramenem, který nám odhaluje Zieglerovu osobnost, je kronika Dobřan, kterou poctivě vedl. Z jeho zápisů se dovídáme vedle povinných údajů o farnících, o počasí, jak ovlivňovalo úrodu, také o tom, jak se sem promítá politický život. Dlouhý záznam byl věnován pobytu ruského cara Alexandra I. na opočenském zámku. Dalšími zápisy do kroniky odhaluje své smýšlení a to pomocí osobních ód oslavujících narození římského krále Napoleona II., syna Napoleona Bonaparte a Marie Luisy. Tyto verše psal ve francouzštině, což se nezamlouvalo jemu nadřízenému Josefu Obstovi, proto poručil tyto pasáže přeškrtnat s tím, že se má psát jen to, co je žádané. Přeškrtnán je i dopis Napoleona Bonaparte biskupům z 23. dubna 1811, který je také do kroniky zaznamenán.

Velmi si jistě Ziegler vážil návštěvy samotného Josefa Dobrovského, který zde i dne 6. října 1814 sloužil mši svatou. Ziegler toto vše poznamenal do kroniky a uvedl tam i stručný nástin původu Josefa Dobrovského, jelikož jeho otec se narodil v Solnici. Tímto tedy zdůraznil rodové kořeny Dobrovského k tomuto kraji. Záznam nám také říká, že sem Dobrovský přijel z Častolovic.

¹² Lumír KLIMEŠ, *Slovník cizích slov*, Praha 2005.

¹³ Pavel BĚLINA, Jiří KAŠE, Jan p. KUČERA, *Velké dějiny země koruny české, X. svazek 1740-1792*, Praha 2001, s. 106-109.

1.2.1. Zieglerovy překlady do českého jazyka

Již na studiích se Ziegler věnoval překladům do češtiny.¹⁴ Na Dobřanech v této činnosti pokračoval. Studoval Písmo svaté v orientálních a slovanských jazycích. Dopisoval si proto s orientalisty, jako byli Fischer v Praze, Jahn ve Vídni, s učenými představiteli pražské židovské obce a slavisty (např. Josef Dobrovský). Věnoval se také překladům klasiků, např. Horatiovy satiry, které vycházely v letech 1813-1814 v Prvotinách pěkných umění. Dále se zabýval překladem Telemacha od francouzského autora François Fénélon,¹⁵ který byl v letech 1814-1815 na pokračování otištěn v Krameriových C. k. vlasteneckých novinách. Samostatně pak toto dílo vyšlo v České expedici v letech 1814 až 1815 pod názvem Příběhové Telemacha, syna Ulysova. Následně také toto dílo vycházelo na pokračování v Příteli mládeže, což mnozí hodnotili jako nevhodné pro tento typ časopisu.¹⁶ Přestože tento román byl do českého jazyka přeložen již pětkrát,¹⁷ nejednalo se zatím o překlady kvalitní. Až Zieglerova práce zohlednila i jazykové a stylistické hodnoty díla. Snažil se totiž vyhnout archaickým výrazům, nepoužíval knižní a v současné češtině již nepoužívaná slova. Ovšem jisté nedostatky najdeme i zde, hlavně tedy z lexikální stránky, kdy se potýkal s nedostatečnou slovní zásobou raně obrozenecké češtiny. Jungmannův slovník vyšel až ke konci čtyřicátých let. Nedokázal tedy některé výrazy přesně přeložit, proto jednotlivá slova ale i věty vynechával.¹⁸ Vypustil i emotivní výrazy. Václav Petrbok se domnívá, že je to z důvodu Zieglerova literárního vkusu, který upřednostňuje jednoduchost.¹⁹ Jeho překlad je dnes oceňován jako snaha nalézt ideální podobu literárního českého jazyka v raném obrození.

1.2.2. Literární družina ve východních Čechách

Největším střediskem obrozenců v první polovině devatenáctého století byla bezpochyby Praha. Zde se sdružovaly špičky vlastenců. Vlastenec zde nacházel podporu a

¹⁴ Více o jeho překladech pojednává Václav PETRBOK, *Josef Liboslav Ziegler jako iniciátor východočeského jazykověliterárního obrození a nositel kulturních tradic 18. století*, dipl. práce, Filozofická fakulta, Praha, 1996, s. 18-30.

¹⁵ Originál vyšel ve francouzštině v rozmezí let 1693-1698.

¹⁶ Podrobněji rozebírá Lenka KUSÁKOVÁ, *Literární kultura a českojazyčný periodický tisk (1830-1850)*, Praha 2012, s. 227.

¹⁷ První tři překlady nevyšly tiskem. Poslední překlad zhotovil v letech 1796-1797 Josef Javůrek, nepřekládal však z originálu, ale podle překladu německého.

¹⁸ Lenka KUSÁKOVÁ, *Zieglerův překlad Fénelonových příběhů Telemacha, syna Ulysova z let 1814-1815*, in: *Česká literatura* 45, č. 1, 1997, s. 28-43.

¹⁹ V. PETRBOK, *Josef Liboslav Ziegler jako iniciátor*, s. 25.

porozumění. Ovšem ne každý měl tu možnost sídlit v Praze, a proto také vznikalo i mimo Prahu několik menších středisek vlasteneckých obrozenců, kteří se shromažďovali kolem jedné význačné osoby. Pro příklad jmenujme Vojtěcha Sedláčka v Plzni, Antonína Jaroslava Puchmajera v Radnicích, Josefa Miloslava Rautenkrance na Kutnohorsku, Karla Aloise Vinařického na Kováni a mnoho dalších. Většinou se družiny utvořily kolem osobnosti vlasteneckého kněze. Tyto skupinky se snažily svou činností přispět k obnově a pozvednutí upadajícího českého jazyka. Bylo to právě několik vlasteneckých průkopníků, kteří připravovali cestu pozdějším slavným českým básníkům a prozaikům. Jednou z těch význačnějších skupin pak byla Zieglerova literární družina, někdy také nazývaná „Východočeské Athény“ s centrem v Hradci Králové. Ovšem vznik musíme datovat o několik let dříve a to do dob, kdy působil Ziegler na Dobřanech.

Počátky Zieglerovy družiny spadají do roku 1813, kdy se na trhu objevily Vídeňské noviny (první číslo vyšlo 2. ledna 1813) a Ziegler do nich se svými přáteli hojně dopisoval. Hlavně pak do jejich příloh Prvotiny pěkných umění.²⁰ Utvořená skupina nebyla formálního rázu. Na Dobřany se nesjížděli všichni Zieglerovi přátelé najednou, či nějak organizovaně. Jejich požitkem byla snaha o zvelebení jazyka českého a v podstatě i osobnost Josefa Liboslava Zieglera. Ten díky svým kontaktům ze studií, znalostem nejenom českého jazyka, dokázal své druhy nasměrovat, pomoci jim se správností užití jazyka a ukázat jim cestu, neboť vlastenec měl publikovat v českém jazyce, nebo alespoň podporoval české národní aktivity.²¹ Půjčoval jim české knihy, čímž se mohli inspirovat a sami pak začít tvořit. Díky Zieglerovi se mohli seznámit s aktuální českou tvorbou, neboť Ziegler si nové knihy opatřoval. Ne každý si toto mohl dovolit, protože kniha byla drahá záležitost. Svým přátelům symbolickým křtem uděloval druhá jména a to výhradně česká. Sám si osvojil jako své druhé jméno Liboslav.

Tato česká jména měla vystihovat i podstatu člověka, co má rád, čím se vyznačuje, často také mělo poukázat na spojení s nějakou slovanskou historickou osobností, ale často se vymýšlela zcela nová jména končící většinou na -slav, -mír, -mil apod. Ziegler tím chtěl zdůraznit vlastenectví a vyzdvihnout česká jména, která byla již v českém prostředí opomíjena a nahrazována jmény z ciziny. V tomto snažení bylo však často spatřováno něco

²⁰ Prvotiny pěkných umění vznikly z beletristické složky Vídeňských novin. Vydavatelem byl Jan Hromádko. Vycházely dvakrát týdně a soustřeďovaly téměř všechny soudobé české spisovatele. Viz. Lexikon české literatury 3/II, heslo Prvotiny Pěkných umění, strana 1135, LČL 1 díl vyšel v roce 1985 (A-G, ved. red. V. Forst), 2 díl 1993 (H-L a Dodatky, ved. red. V. Forst), 3. díl 2000 (M-Ř, ved. red. J. Opeslík), 4. díl 2008 (S-Ž a Dodatky k LČL 1-3, ved. red. L. Merhaut).

²¹ Takto definoval vlastence Miroslav HROCH, *Na prahu národní existence, Touha a skutečnost*, Praha 1999, s. 152.

nezákonného. Rakouské úřady se domnívaly, že se jedná o krycí jména, obdobně jako měli italští karbonáři. Ziegler proto musel podat vysvětlení, co ta nová jména mají vlastně znamenat, že se tedy skutečně nejedná o protistátní činnost či nějaké spiknutí. Jména, která si vlastenci osvojovali a jimi se podepisovali, byla jasnou demonstrací češství. Nová přízviska nám také napovídají osobní hesla: láska k vlasti (Vlastimil, Vlastislav), k národu (Čechomil), ke slovanství (Slavomil), dobrotivost (Dobromila), nábožnost (Bohuslava, Svatava).²² Někdy se také můžeme setkat s počestěním příjmením, kde německá výslovnost byla napsána foneticky např. Schneider – Šnajdr.

Přesný seznam Zieglerovy družiny nelze přesně určit. Skupina se také průběžně měnila a rozšiřovala. Pokusím se tedy některé blízké přátelé přiblížit.

1.2.3. Významné osobnosti Zieglerovy družiny

Vřelý vztah navázal Ziegler s *Matějem Polákem (1788-1856)*. Polák v roce 1808 vstoupil do vojska formujícího se proti Napoleonovi. V roce 1813 právě pobýval se svým plukem hraběte z Gulay v královéhradeckém kraji. Seznámil se zde s vlastencem Hekem a přes něho pak také s Zieglerem. Ziegler v něm brzy rozpoznal nadějněho spisovatele, tvořícího zatím v německém jazyce. Češtinu totiž neovládal. Za pomoci Zieglera se ji brzy naučil a dokázal pak již tvořit i v českém jazyce. Přijal také na Dobřanech od Zieglera své nové české vlastenecké jméno Milota Zdirad. V roce 1813 povýšen do hodnosti poručíka odcestoval opět na bitevní pole k Drážďanům a Lipsku. Později byl povolán do Paříže, Uher, Itálie a dalších částí Evropy. V letech 1827-1830 také vyučoval českému jazyku na vídeňské vojenské akademii.

Na svých vojenských cestách literárně tvořil a přispíval tak do českého Parnasu. Všechny své práce Polák nejprve poslal Zieglerovi, aby mu je zkontroloval, stylisticky upravil a poté odeslal k publikování. Přes Zieglera se pak Polákovy básně dostávaly k Jungmannovi, který je také pomáhal publikovat.

Od roku 1813 plnil Ziegler Vídeňské noviny Polákovými pracemi. Hned v prvním čísle tohoto periodika se objevilo jedno z nejúspěšnějších Polákových děl *Vznešenosti přírody*. Toto básnické dílo sklízelo kladné ohlasy tehdejších literárních autorit, jako byl např. Antonín Jaroslav Puchmajer, Šebestián Hněvskovský nebo Josef Jungmann. V roce

²² Vladimír MACURA, *Znamení zrodu*, Praha 1983, s. 143.

1819 vyšlo toto dílo *Vznešenost přírody* jako samostatné dílo,²³ čemuž velkou měrou přispěl právě Josef Jungmann.

Přestože již výše zmíněné vojenské povinnosti v roce 1813 odvedly Poláka od Zieglera, zůstávali stále v kontaktu alespoň díky korespondenci. I přes svou vzdálenost se Polák snažil být informován o českém literárním životě, nejednou si v dopise Zieglerovi postěžoval, že nemá žádné informace o nově vyšlé české tvorbě. „Milý Liboslave! Smuten jsem, že i na to, již z Vídně na vás zasláné psaní žádné odpovědi jsem neobdržel, přesvědčen jsa, že jste jistě odepsati neopomenul. Bůh ví, co s všemi těmi se děje listy; devatenácté jsem jich již z Neapole rozeslal, ale ani jediného slovíčka z vlasti neobdržel. – Jak se v literárním vlasteneckém světě děje, nevím nic; přes to však přese všechno neopomím uměním sloužiti.“²⁴ Zdraví své přátele z východních Čech: „Nejvlídnější pozdravení panu Hekovi složte a aby za mne zatím Čechům psal, také vyřídíte.“²⁵ Informuje se, na čem sám Ziegler pracuje a podporuje ho v zamýšlené činnosti nad encyklopedií myslivosti. „Práce jste o předmětech lesů a myslivosti se týkající předsevzal ? zajisté což bych s velkou dychtivostí již vydané Čechům přál, neb se domnívám, že technická slova a průpovědi, které Čechové dávno již zapomněli, z ohledu stromů, jich vzdělávání a honby, tak a jedině a vlastně shotovíte, jak si to od Vás pracované představuji. Pak mysliveckého slovníku vydání srdečně bych si přál.“²⁶ Dále v dopise Zieglerovi odpovídá na otázku, zda viděl papeže Pia VII.²⁷ „Ptáte se, papeže-li jsem viděl? Pravda viděl, alebrž jsem se mu i klaněl, an na den svatého Petra a Pavla, největší slavnost v Římě drže, na zlatém trůnu seděl. Kdo chrám neviděl, kdo při této slavnosti přítomen nebyl, ten se darmo, darmo o jeho stoli, o skvostnosti oděvu kardinálův, biskupův a prelátův, jichž ke třem stům na stupních trůnu Piova sedělo, obraz nějaký učiniti snaží.“ Dále pokračuje: „Růženec, který papež sám světil, darem Vám přinesu, vrátiv se do vlasti.“²⁸ Dále líčil atmosféru Pompejí a k dopisu ze dne 5. října 1815 přiložil kousek kapradí z Vergiliova hrobu. Píše: „Milý Liboslave! Přicházím právě z Vergiliovy hrobky od Sanazarova památného ticha, nalezl jsem psaní Vaše, nad kterým jsem se nemálo ztěšil. Bez odkladu odpovídám s přílohou kapradí, jež se okolo Vergilovy svatině keří.“²⁹ V tomto rozsáhlém dopisu reaguje i na Dobrovského doposud nevydaný druhý díl jeho

²³ Milota Zdirad POLÁK, *Vznešenost Přírody*, Praha 1819.

²⁴ Milota Zdirad POLÁK, *Vzpomínky na J. L. Zieglera*, in: *Spisy* 1. díl s. 326, Dopis ze dne 17. srpna 1815.

²⁵ Tamtéž, s. 328.

²⁶ M. Z. POLÁK, *Spisy* 1. díl, s. 329, Dopis ze dne 5. října 1815.

²⁷ Papež Pius VII. žil v letech 1742-1823, papežem byl od roku 1800.

²⁸ Tamtéž, s. 330, 331.

²⁹ Tamtéž, s. 328.

slovníku. „Přijede-li k Vám pan Dobrovský letos, do jeho přízně mne poručte a jemu řekněte, že ze všech Čechů já nejvíce jeho slovník potřebuji.“³⁰

V roce 1818 Polák dokončil své druhé stěžejní dílo cestopis *Cesta do Itálie*. Ziegler si tohoto díla vážil, v Dobroslavu (kromě posledního díla se vyskytoval ve všech) zaujal vždy čestné místo a tím tak přispěl k popularizaci tohoto periodika. Jedná se v podstatě o deník dojmů, poznatků z oblasti národohospodářské, umělecké, náboženské. Nejvíce však Polák tíhl k přírodě, kterou zde nejvíce zohlednil. Ziegler toto dílo musel gramaticky upravovat, ale snažil se o zachování ducha, kterého do díla vložil Polák.

Polák stále tvořil české básně inspirované vojenskou i zahraniční tematikou. O své postupné práci Zieglera ve svých dopisech spravuje. Vždy ale dodá poznámku, že nejprve je musí číst Ziegler, než je uvidí kdokoliv další. V dopisech pak jasně ukazuje svůj obdiv a úctu k Zieglerovi.

Sám Polák měl kolem roku 1828 v úmyslu veškerou svoji tvorbu souhrně vydat, a tak žádá Zieglera, aby mu veškeré jeho psaní zaslal zpět. Nikdy ale k vydání nedošlo.³¹ Polák zaměstnán vojenskými povinnostmi neměl na tyto věci čas a navíc mu část jeho práce shořela v roce 1834 ve Vídeňském Novém Městě. Se stářím také klesal a po čase zcela přestal jeho zájem o české věci, neboť i jeho rodina byla německá. Přesto jeho přínos pro českou literaturu je značný.

Dobrušský kupec *František Vladislav Hek (1769-1847)* patřil také k blízkým lidem Zieglerovým. Dnešnímu člověku je Hek však spíše znám pod jménem František Ladislav Věk, jako hlavní postava Jiráskova románu *F. L. Věk*. Mladý Hek studoval tři roky (1782-1785) na piaristickém gymnáziu v Praze. Další jeho studia nejsou doložená, přesto v Praze ještě nějaký čas pobýval a věnoval se hudbě, kterou i sám komponoval. V Praze se také seznámil s vlasteneckou družinou kolem Matěje Krameria. Lásku k české řeči a literatuře vyznával pak celý život. Rodinná tradice ale rozhodla, že mladý František převezme po otci obchodní živnost v Dobrušce. Zde pak také Hek strávil největší část svého života. Zůstával však v písemném kontaktu se svými přáteli z Prahy. Přispíval do Krameriových *C. k. vlasteneckých novin*, které také odebíral. První jeho dílo bylo otištěno v roce 1790 právě v *Císařsko královsko-poštovních novinách* a jednalo se o epitaf na Josefa II. Vytvořil si vlastní rozsáhlou knihovnu, ze které půjčoval svým blízkým. Bohužel mu v roce 1806 shořela při požáru města. Uvítal, když do Dobrušky přišel mladý kněz Ziegler (dva vlastence dělil třináctiletý věkový rozdíl). Našel v něm tak oporu v otázce vlastenectví. Jak již bylo

³⁰ Tamtéž, s. 332.

³¹ Více František ŠÁDA, *Josef Liboslav Ziegler, Pozůstalost*, Inventář 1-3, Chrudim 1981, str. 61.

výše zmíněno, Hek již před Zieglerovým příchodem publikoval svá díla v českých novinách a almanaších, avšak po vytvoření neformální východočeské skupiny vlastenců se k ní připojil a úzce s Zieglerem spolupracoval. Po přeložení Zieglera na Dobřany pomáhal Hek svému příteli i s obchodními záležitostmi. Jejich přátelství postupně umlkalo. Počátek odcizení můžeme vidět v přeložení Zieglera do Hradce Králové.

Přátelství pak úplně uhaslo po incidentu s biblemi tištěnými v Berlíně. Hek si totiž nechával dovážet česky tištěné bible z Berlína. Nebyl však jediný, kdo takto činil. Rakouský stát tomuto dovozu nebyl nakloněn a vydal tak ke dni 5. října 1817 zákaz rozšiřování biblí vydaných berlínskou společností.³² Hek byl tedy poprvé pro tuto věc vyšetřován v letech 1816-1817, vyšel ale z této kauzy bezúhonně. Podruhé byl v roce 1822 vyšetřován důkladněji. Vyšetřován byl také Ziegler, který vypověděl, že si tři tyto bible koncem roku 1816 od Heka zakoupil. Přes Hekův obchod si opatřoval i další knihy, které však nebyly závadné. Z vyšetřování vyplynulo, že Ziegler berlínské bible neobjednával a nijak dále nešířil. Pouze se o ně zajímal z literárního hlediska, jelikož se mu zdály napsány dobrou češtinou. Ovšem i samotného Heka upozorňoval na nebezpečí osobních kontaktů s berlínskou společností. Tímto vyšetřováním se navzájem odcizili. Ve snaze zachránit vlastní čest o sobě nemluvili s úctou. Ziegler musel být opatrný, neboť hlubší úřední vyšetřování této záležitosti by mohlo ohrozit jeho postavení v Hradci Králové a zbrzdit tak jeho možné povýšení. K postihnutí viníků však nikdy nedošlo, neboť v kauze figurovalo několik vysoce postavených duchovních. Celý případ se odložil ad acta. Hlavní viník Hek trestu i tentokrát unikl. Ztratil však svého dlouholetého přítele Zieglera.³³

Zajímavou osobou z Zieglerova okruhu byl *Michal Silorad Patrčka (1787-1838)* pocházející ze Solnice. Narodil se do kupecké rodiny a při studijních a služebních cestách se díky Krameriově Českou expedici seznámil s českou literaturou a později i s východočeskými vlastenci Františkem Vladislavem Hekem, Janem Hostivítem Pospíšilem. Díky těmto kontaktům o svém vlastenectví přesvědčen a v tvorbě povzbuzován. Uvítal tedy i příchod J. L. Zieglera do svého kraje.

Zlom v jeho životě přinesl rok 1811, kdy státní bankrot³⁴ postihl i otcovu živnost. Navíc jim shořel i vůz se zbožím, takže dluh ještě narostl. Otec Michala Patrčky František tuto katastrofu neunesl a brzy zemřel. Michal jako jediný mužský potomek se musel postarat

³² Celý problém nastiňuje ve svém pojednání Josef JOHANIDES, *Josef Liboslav Ziegler a František Vladislav Hek – dva bývalí přátelé* in: Východočeské Athény a Josef Liboslav Ziegler, Rychnov nad Kněžnou 1997, str. 185.

³³ Josef JOHANIDES, *Josef Liboslav Ziegler a František Vladislav Hek – dva bývalí přátelé*, s. 184-191

³⁴ Státní bankrot byl vyhlášen rakouskou vládou v roce 1811, čímž byla znehodnocena měna v poměru 1:5. Ovšem dluhy musely být zaplacený v nové měně, ale v původní výši.

o matku a sestru. Snažil se uniknout svému smutnému osudu a v roce 1812 se rozhodl odcestovat do Vídně a uplatnit se tam jako redaktor Hromádkových Vídeňských novin, které začaly vycházet. Ovšem jeho úsilí bylo marné. Místo redaktora bylo již obsazeno Václavem Hankou. S ním se spřátelil, ale více ve Vídni nezůstával a navrátil se tedy zpět do Solnice, kde jeho zadlužený majetek skončil v dražbě. Vídeňským novinám pak zasílal své satirické verše.

Podruhé se chtěl uchytit v Krameriových C.k. vlasteneckých novinách, ale ani to mu nevyšlo natolik, aby ho tato práce uživila, a tak se opět v roce 1815 navrátil do rodného místa.

V roce 1815 byl na 14 let odveden k vojsku. Důvod jeho odvedení můžeme spatřovat v kritické Patrčkově Písni ponocného – otištěné v roce 1813 v Prvotinách. Toto dílko silně zesměšňovalo místní městskou honoraci. K literatuře se navrátil poté, co byl jmenován učitelem vojenského výchovného ústavu v Josefově, kde po konečné porážce Napoleona v bitvě u Waterloo 18. června 1815 měla trvalý pobyt jeho posádka.

Stále se snažil udržovat kontakty s vlasteneckou družinou J. L. Zieglera. Přispíval do Dobroslavu i do Přítel mládeže se svými pedagogickými zkušenostmi, ale také zábavnou literaturou pro děti a mládež. Jeho literární činnost v tomto období dosahuje svého vrcholu. Patrčka přispívá snad do všech soudobých českých časopisů. Jako literát samouk neměl příliš dobré vyjadřování. Co se však musí ocenit, je jeho dovednost psát o všedním životě na malém městě. Satiricko-humoristickým stylem tzv. míchanice a lidovým námětem, který byl v jeho době populární, si získal čtenáře. Jednu dobu i sbíral lidové písně na Rychnovsku. Napsal i několik próz. Do textu vkládal různé básničky a to vše v mravokárném tónu.

Toužil opustit armádu a k tomu by mu stačil úřední doklad o jeho potřebě v úřadě. Obrátil se s prosbou o pomoc na Zieglera, který se za něho v dopise z 13. dubna 1820 Václavu Hankovi přimlouvá. Píše: „Ujmou se, prosím, ztrápeného. Dojdou, prosím, k jemnost panu Dobrovskému (jemuž se poníženež do milosti poroučím) a žádají ho o milosrdné přispění k vysvobození dobrého, schopného a hynoucího vlastence.“

Pravděpodobně kvůli své krátkozrakosti byl v roce 1823 na vlastní žádost propuštěn z vojenské služby jako „parentální invalida“ a usídlil se v Jaroměři u své budoucí manželky Anny Konvičkové. Věnoval také hodně úsilí vědě, hlavně přírodním vědám (mechanika, fyzika, pyrotechnika) a mnemonice.³⁵ Žil za tíživých finančních nedostatků. Žádal o finanční pomoc i J. L. Zieglera v dopise z roku 1828, ke kterému přiložil i soupis vynálezů, pro které

³⁵ Mnemonika neboli mnemotechnika je soubor technik usnadňující zapamatování in:Lumír, KLIMEŠ, *Slovník cizích slov*, Praha 2005, s. 471.

se mu nedostávalo peněz na jejich dokončení. Ani jeho literární snažení mu nepřineslo příliš velké zisky.

Do Zieglerovy vlastenecké družiny můžeme zařadit i kněze *Josefa Mirovíta Krále* (1789-1841). Působil v letech 1811-1817 jako kaplan v Novém Hrádku a poté na přelomu let 1817/1818 spravoval po Zieglerovi dobřanskou lokálii a poslední léta svého života strávil v Horní Branné u Jilemnice. I jeho literární příspěvky zasílal Ziegler od roku 1813 do Prvotin. Jeho další práce byly otištěny v letech 1820-1821 v Dobroslavu a jsou laděny v preromantickém duchu. Alexandr Stich ve svém výkladu při konferenci Východočeské Athény ve východních Čechách³⁶ ukázal souvislost Králových veršů (přírodní lyrika) s verši Karla Hynka Máchy ve smyslu návaznosti Máchy na Krále. Poukázal na možnost Máchovy znalosti Králových veršů z Dobroslavu. Ovšem v roce 1823 se s jeho jménem v tomto časopise už nesetkáváme. Důvodem se stalo jeho dílo *Jeden ovčinec a jeden pastýř*, které bylo českými vlastenci bojkotováno. Nepředplatil si ho ani J. L. Ziegler. Král se v tomto díle vyjádřil v duchu barokního pojetí víry, v té době již zastaralém. Zavrhl protestanty (viděl v nich bludaře a kacíře), husitství a opomenul protireformační útlaky. A toto vše vlastenecká společnost nemohla akceptovat. I tím lze vysvětlovat, že jméno Josefa Mirovíta Krále se vytratilo z vlasteneckých kruhů.

František Rajman nebo také *Raymann* (1762-1829), kněz v Častolovicích a později i vikář vikariátu rychnovského okresu. I on měl v úctě rodný český jazyk a sám se snažil přispět do oživující se české literatury. Vladimír Macura ve svém pojednání *František Rajman – slepá ulička?*³⁷ Vyjadřuje názor, že je Rajman, ačkoliv plodný básník, v dějinách české literatury opomíjen. Domnívá se, že za Rajmanovo vyloučení může Josef Jungmann, který se o jeho díle vyjádřil v negativním smyslu. Macura uvádí Jungmannovy výrazy: „plácaniny ve verších, mazal, pravá hanba literatury“³⁸ Jungmannův vliv na českou veřejnost byl značný, neboť jeho názory překryly i kladné ohlasy např. od Šebastiána Hněvkovského či Magdalény Dobromily Rettigové na Rajmanovu práci. Problém se skrýval v jiném názoru na pojetí českého literárního díla. Rajman pracoval se starší barokní poetikou, ke které byl Jungmann a jeho program vyhraněn. Rajman se snažil svými pracemi přiblížit venkovskému lidu, proto užívá každodenní jazyk, ne vysokou češtinu.

³⁶ Alexandr STICH, *Josef Mirovít Král jako básník a teolog (Obrození a/kontra baroko)*, in: Východočeské Athény a Josef Liboslav Ziegler, Rychnov nad Kněžnou 1997, s. 58-75.

³⁷ Vladimír MACURA, *František Rajman – slepá ulička?*, in: Východočeské Athény a Josef Liboslav Ziegler, Rychnov nad Kněžnou 1997, s. 76-84.

³⁸ Tamtéž, s. 77.

Každý zná autorku první české kuchařky *Magdalénu Dobromilu Rettigovou* (1785 – 1845). Nebyla však pouze jen autorkou této mnohokrát vydané práce. Na počátku její cesty české spisovatelky ji přivedl právě Ziegler s Janem Hostivítem Pospíšilem. Rettigová se narodila do německé rodiny hospodářského úředníka Artmanna ve Všeradících u Hořovic. V roce 1807 se provdala za právníka Jana Aloise Sudiprava Rettiga. Žili spolu nejprve v Praze, od roku 1809 v Táboře, poté od roku 1812 v Přelouči, od roku 1818 v Ústí nad Orlicí, dále se přesunuli v roce 1824 do Rychnova nad Kněžnou a posledním domovem se jim od roku 1834 stala Litomyšl, kde již Rettigová svůj život dožila.³⁹

K seznámení manželů Rettigových s Josefem Liboslavem Zieglerem došlo v roce 1819 v Hradci Králové. Jak přesně toto seznámení vypadalo, zda k němu došlo prostřednictvím vydavatele Pospíšila, se dnes již neví. Své první literární pokusy psala Rettigová německy a nikdy nebyly publikovány. Na rozvoj jejího českého spisovatelství měla vliv východočeská vlastenecká družina. Vstup do české literatury byl poněkud neobvyklý. První báseň, která jí byla připisována, nebyla ovšem z jejího pera. Báseň Jablíčka, otištěna v Dobroslavu v roce 1820,⁴⁰ je dílem jejího manžela Jana Aloise Sudiprava. Sama Rettigová o celém „podvodu“ věděla a samotného Zieglera, jako redaktora, na tento fakt upozornila, ale Ziegler omyl na pravou míru neuvedl. Báseň Jablíčka byla v roce 1822 přetištěna F. L. Čelakovským v I. dílu *Slovanských národních písní*. Zhudebněná báseň velmi brzy zlidověla a stala se oblíbenou.

Proč došlo k takové mystifikaci? Ziegler věděl, že Rettigová ještě češtinu zcela neovládá, ale věřil, že se brzy zdokonalí, proto se nebál ji do literární společnosti uvést o něco předčasněji. Jak trefně uvedl Vladimír Macura ve své knize *Znamení zrodu*: „Zhmotnil v ní tak ideál české poetky.“⁴¹ Celý čin byl snahou ukázat, že v české literární kultuře jsou i básničky, kterých se ovšem ve skutečnosti nedostávalo. Josef Johanides vyjádřil myšlenku, že otištěním pěkné a melodické básně, pod níž je podepsána žena, zvedne popularitu a počet odběratelů Dobroslavu.⁴² Původně měla báseň Jablíčka vyjít i s notovým zápisem, ale bohužel to nebylo povoleno cenzurou, takže notový záznam byl zveřejněn až v dalším vydání. Nebylo to však výjimečné, mystifikovali i jiní. Asi nejznámější je případ Žofie Jandové, smyšlené ženy, pod jejímž jménem publikoval František Ladislav Čelakovský.

³⁹ Blíže se jejím životem zabýval Josef JOHANIDES, *Magdaléna Dobromila Rettigová*, Rychnov nad Kněžnou 1995.

⁴⁰ Magdaléna Dobromila RETTIGOVÁ, *Jablíčka*, in: Dobroslav 1820, č. 2, s. 177-178.

⁴¹ V. Macura, *Znamení zrodu*, s. 132.

⁴² J. JOHANIDES, *Magdaléna Dobromila Rettigová*, s. 130.

Rettigová si nebyla ve svých literárních začátcích češtinou jistá, prosila tedy o pomoc jak Zieglera, tak Pospíšila, kteří ji vyslyšeli.

S Zieglerovým příchodem do Hradce Králové se v tomto městě setkali dva význační vlastenci. Tím druhým, kterého mám na mysli, je knihtiskař a vydavatel *Jan Hostivít Pospíšil (1785-1868)*. Důkazem jejich spolupráce je mnoho knih a sborníků, které nechal Ziegler (některé i ještě před jeho přeložením do Hradce Králové) u Pospíšila tisknout. Ovšem nikdy mezi nimi nevzniklo vřelé přátelství.

Naopak otevřený konflikt vypukl již v roce 1820. Roztržka se týkala pravopisu, o kterém se v tu dobu mezi českými vlastenci vedly spory a českou vlasteneckou společnost rozdělil na dva tábory, na tzv. ypsilonisty a iotisty. Dle doposud uznávaného pravopisu se po souhláskách c, s, z psalo vždy „y“, od toho také název ypsilonisté. Tohoto pravidla byl zastánce hlavně Jan Nejedlý. Na druhé straně iotisté žádali po těchto souhláskách psát „i“. Zakladatelem tohoto analogického pravopisu byl Josef Dobrovský, ovšem o prosazení bojoval Václav Hanka, neboť to byl právě Hanka, který tento spor rozpoutal, poté, co vydal v roce 1817 svou práci *Pravopis český podle základu Gramatiky Dobrovského*.⁴³ Ziegler byl žákem Jana Nejedlého, Pospíšil zas uznával autoritu Václava Hanky. Tímto se cesty dvou vlastenců rozešly. Ziegler se pak dostával do protiřečících si situacích. Ačkoliv zastánce ypsilonistů, přispíval do *Časopisu katolického duchovenstva*, který byl tištěn analogovým pravopisem, nebo podporoval *Jungmannovu Historii české literatury*, taktéž s použitím nového pravopisu. Zajímavostí je i jeho pokus podepisovat se Zyeqler nebo snad i Cyegler, ale brzy tohoto užívání opustil.⁴⁴

Další napětí mezi Zieglerem a Pospíšilem vyvolaly příspěvky pro české muzeum. Ziegler se cítil být oprávněn sám zasílat sebrané peníze, ale Pospíšil mu je nedal a poslal si je do Národního muzea sám. V Pospíšilových dopisech určených pro Václava Hanku čteme kritická slova mířena na Zieglerovu osobu.⁴⁵

Karel Angel Schneider (1766-1835), královéhradecký rodák a literát činný prozatím v německém jazyce. Nechybělo mu mnoho do šedesáti let, když se seznámil s Zieglerem, který ho překřtil na české jméno Karel Sudimír Šnajdr a přivedl ho na české veršování. Jeho básně byly otiskovány v Čechoslavu nebo v Dobroslavu a v jiných.

⁴³ Více se touto problematikou zabývá Miroslav HROCH, *Na prahu národní existence*, s. 205-206.

⁴⁴ František ŠÁDA, – *Josef Liboslav Ziegler, Pozůstalost*, s. 87.

⁴⁵ Úryvky z Pospíšilových dopisů uvádí František ŠÁDA, in: *Josef Liboslav Ziegler, Pozůstalost*, s. 93-96.

1.3. J. L. Ziegler v Hradci Králové

Josef Liboslav Ziegler dne 2. listopadu 1814 složil čtvrtou rigorózní zkoušku z pastorační a mravní teologie a prostřednictvím děkana filozofické fakulty Františka Krabathy byl 12. prosince 1814 povýšen na bakaláře teologie. O dva dny později žádal o dosažení profesury na pražské univerzitě, zde ale nebyl úspěšný. Proto následující rok opět žádal, tentokrát na Lvovské univerzitě, později i na litoměřickém semináři. Ale i zde byl neúspěšný. Proto zamýšlel odjet s rodinou barona Kollera do Neapole. Itálie ho lákala na základě informací, které získával od Miloty Zdirada Poláka. Přátelé, zejména královéhradecký kanovník Wurda,⁴⁶ ho ale odrazovali a žádali ho, aby se hlásil na profesuru do Hradce Králové.

Ziegler se tedy rozhodl zůstat a žádat místo v Hradci Králové, které obdržel a od roku 1817 zde učil pastorační teologii a českou literaturu. Zaměřil se hodně na přednášení české gramatiky, která byla příležitostně přístupná i širší veřejnosti, samozřejmě v češtině. Vychovával tak další česky tvořící literáty. Tím se také zvětšoval počet „členů“ v jeho literární družině. Rozšiřoval zde knihovnu českými knihami, organizoval veřejná kulturní vystoupení bohoslovců. Ziegler se jistě považoval za takového vlastence, jak ho ve své práci definuje Miroslav Hroch.⁴⁷ Vlastenec je zde chápán jako člověk, který plní své povinnosti s radostí a v případě dosažení vyššího vzdělání se stává zodpovědným za vzdělávání a výchovu českého národa. Z počátku 19. století tuto funkci zastávali převážně katoličtí duchovní, u kterých se v tvorbě spojilo katolické náboženství s láskou k vlasti. Ziegler však tuto hranici překonal tím, že se věnoval i světské tematice, vědě apod. Dne 10. prosince 1818 mu byl udělen doktorát teologie.

1.3.1. Ziegler jako redaktor českých časopisů

Časopisy 20. let byly vedeny jednou osobou, která měla zodpovědnost za národní ideologii periodika určovanou vlasteneckou elitou. Časopisy se měly stát šířitelem českého národního uvědomění, pěstovat český jazyk a literaturu a také český národ vzdělávat, neboť jen časopis mohl tuto funkci zprostředkovávat.⁴⁸ Dobrý časopis též reprezentoval českou společnost. Postupem času se zvyšovaly nároky na kvalitu příspěvků. Do počátku 30. let se

⁴⁶ A. RYBIČKA, *Přední křesťelé národa českého*, s. 173.

⁴⁷ M. HROCH, *Na prahu národní existence*, s. 150.

⁴⁸ Lenka KUSÁKOVÁ, *Literární kultura a českojazyčný periodický tisk (1830-1850)*, Praha 2012, s. 137.

hledělo na kvalitu a styl jazyka, v průběhu 30. let se důraz kladl i na obsah děl. Periodika neměla být již jen zábavná, ale spíše poučná a mravoučná.⁴⁹

Vedle těchto vlasteneckých podmínek redaktor musel hledět na čtenářovy schopnosti porozumět předloženým textům, aby je náročností neodradil a zachoval tak odběratele. To mohl zajistit také četbou na pokračování, nebo novinkami ze světa žurnalistiky

Redaktor musel také zodpovědný za naplnění časopisu. K tomu byl nutný osobní nebo korespondenční kontakt s přispěvateli. Došlé příspěvky musel kontrolovat a dle potřeby upravovat.

Pro tyto časopisy byla typická vysoká redaktorská účast na obsah časopisu. Na jedné straně to byl literární zájem a touha po vlastní tvorbě, na druhé straně i nutnost, aby se zaplnila prázdná místa.

Po zániku Hlasatele českého (Hlasatel český vycházel v letech 1806-1808. V roce 1818 se znovu na necelé dva roky obnovil. Jeho redaktorem byl Jan Nejedlý) a Prvotin pěkného umění (Prvotiny Pěkných umění vycházely v rozmezí let 1813-1817, redaktorem byl Jan Norbert Hromádka ve Vídni), pocíťoval ne jeden vlastenec potřebu vzniklou mezeru vyplnit. Pro vydávání vlastní tiskoviny však bylo zapotřebí dostatek peněz, neboť v českých zemích nebyla dotvořena struktura českojazyčného čtenářstva, která by financování časopisu bezproblémově zajistila. Česky se hovořilo hlavně na venkově, kde stačil jeden výtisk pro jednu vesnici, kde se ještě čítalo společně, a české inteligence také nebylo tolik, aby to přineslo vydavateli zisky.

V letech 1820-1823 vydával Ziegler čtvrtletně vlastní časopis *Dobroslav aneb Rozličné spisy poučujícího a mysl obveselujícího obsahu v řeči vázané a nevázané*. Tisknut byl v Praze ve vydavatelství Josefy Vetterlové. Tento čtvrtletník byl zejména beletristické a naučné povahy s hudební přílohou, určen pro východní Čechy. Naučná funkce je pro raněobrozenecká periodika běžnou záležitostí, neboť autoři článků se snaží čtenáře vzdělávat a vychovávat. Název tohoto čtvrtletníku nesl jméno zakladatele Hradce Králové vladky Dobroslava.⁵⁰ Přispívali do něho začátečníci, ale i již zblhlí autoři vlastenci.⁵¹ Založením Dobroslavu obrozenecké hnutí ve východních Čechách získalo důležité literární centrum.

V předmluvě prvního čísla Dobroslavu se Ziegler přihlásil k odkazu postav české minulosti jako byl např. Dalimil, Karel st. ze Žerotína apod. Lákal čtenáře na Cestu do Itálie od Miloty Zdirada Poláka a vybízel je k odběru s přímočarým argumentem, že jen na nich

⁴⁹ L. KUSÁKOVÁ, *Literární kultura*, s.139.

⁵⁰ František ŠÁDA, *Josef Liboslav Ziegler - Pozůstalost*, s.100.

⁵¹ Viz LČL, 1.díl, heslo: Dobroslav s. 560.

záleží, jak dlouho bude Dobroslav vycházet. Také oslovil spisovatele s žádostí o příspěvky do budoucích čísel.

Náplň všech čísel Dobroslavu byla obdobná. Každé číslo začínalo Polákovou prací na pokračování *Cesta do Itálie*, které mívalo někdy až sto stran. Poté většinou následoval krátký životopis některého šlechtice z české minulosti z pera J. L. Zieglera. Dle aktuální možnosti pokračoval redaktor kratšími povídkami nebo příběhy na pokračování, následovala část poezie s krátkými i delšími básněmi a od druhého dílu druhého svazku vydavatel přidal také krátkou písničku s vícehlasým notovým záznamem a doprovodem, neboť v době vydávání Dobroslavu byla lidová a kramářská píseň v rozlvetu. Ziegler se tak snažil následovat praxi jiných vydavatelů jako byli např. Jan Nejedlý, Jan Hýbl. Kramářské písně vycházely tištěné samostatně a pozdější sběratelé lidových písní z nich pro svou tvorbu vycházeli. V Dobroslavu byla v roce 1821 otištěna i jedna z nejpoblárnějších písní celého devatenáctého století. Jedná se o *Poustevníka* z pera Karla Sudimíra Šnajdra.⁵² Nebyla to jen tato píseň tištěná v Dobroslavu, která získala v širší veřejnosti popularitu. Další takovou skladbou byla nejprve tedy báseň *Jablíčka*, o které jsem pojednala již výše.

Lidová/kramářská píseň se stala inspirací pro české básníky. Jejich díla pak díky tomu byla blízká a oblíbená lidovému publiku. Podle Evy Ryšavé dokázal Ziegler se svou družinou podchytit potřeby nové literatury, uvědomit si, z jakých zdrojů se má pro literární díla čerpat, aby se zapsala do povědomí lidu.⁵³

Jednotliví autoři přispívali do časopisu opakovaně. Jedná se o vlastence a Zieglerovy přátele převážně z východních Čech. V každém čísle se objevuje Milota Zdirad Polák a Michal Silorád Patrčka. Dalšími častými přispěvateli byli: manželé Magdaléna a Jan Alois Sudiprav Rettigovi, Josef Mirovít Král, Ignác Schließler, Ignác Tuma, František Dobromysl Trnka. Ve třetím díle jsou otištěna i díla od Josefa Jungmanna, mimo jiné také pojednání o Rukopisu královédvorském.

Autoři jednotlivých příspěvků nebyli honorováni. Jednak v Rakousku neexistoval autorskoprávní zákon. Ten se začal připravovat až v roce 1840. Patent na ochranu literárního a uměleckého vlastnictví byl vydán 1846.⁵⁴ Samotní autoři byli převážně amatéři a příspěvky zasílali z vlasteneckého nadšení bez nároku na finanční ohodnocení. Dokládají nám to slova Josefa Bojoslav Pichla: „A mnohý na žádný honorár ani si nepomyslel; byl rád, když jméno jeho mezi národními spisovateli se zalesklo a když jen tím spiskem literaturu třeba ne

⁵² Karel Sudimír ŠNAJDR, *Poustevník*, in: Dobroslav 1821, díl 2., sv. 2, s.109-110.

⁵³ Eva RYŠAVÁ, *Zieglerův Dobroslav, společenská píseň a kramářské tisky*, In: Východočeské Athény a Josef Liboslav Ziegler, Rychnov nad Kněžnou 1997, s. 162-169.

⁵⁴ L. KUSÁKOVÁ, *Literární kultura*, s. 119.

obohatit, aspoň rozmnožil. Několik výtisků na podělení přátel bývalo jeho obyčejnou a celou odměnou.⁵⁵

Na závěr každého čísla byl uveden seznam předplatitelů. Z tohoto seznamu pak vyplývá, že čtenářskou základnou pro tento časopis byli kněží. Na poslední stránce nalezneme výčet míst, kde si lze Dobroslava zakoupit. Jednalo se o arcibiskupskou knihtiskárnu v Praze a pak o různé osoby: Josef Sedláček v Plzni, Josef Liboslav Ziegler a později i Jan Hostivít Pospíšil v Hradci Králové, jedenkrát se v seznamu objevil i Matěj Josef Sychra v Jimramově. Cena jednoho čísla činila jeden zlatý a šest krejcarů. Dobroslav přestal vycházet kvůli potížím s tiskárnou a po opakovaných zásazích cenzury do obsahu.⁵⁶

Všechny svazky Dobroslavu byly věnovány Národnímu muzeu, což ukazuje na Zieglerovu hrdost, že nabízí přírůstek do české literatury. Takové smýšlení o Dobroslavu bylo opodstatněno reakcemi vlastenců nad tímto časopisem. Filip Neděle již v roce 1821 Zieglerovi píše: „Ničehož bych Vám, jakož přísluší, více nepřál, než aby Váš kratochvilný a poučující Dobroslav v rukou každého Čecha se nalézal, jej vzdělával, láskou k své řeči milé vlasti probudil.“ I pozdější Jungmannova pochvalná poznámka o Dobroslavu musela Zieglera potěšit. Jungmann, když litoval zániku Čechoslava, napsal: „Ovšem žádostivé byloby, kdyby vycházel nějaký spis poněkud vyššího ducha, jako byl Hlasatel a Dobroslav an Krok pro pouze učené zaměřen - zatím vše dobro a spasno, když jen co jest.“

Nejen v českých zemích měli lidé v oblibě almanachy, které dnes můžeme chápat jako příležitostné sborníky prezentující básnické a prozaické tvorby zábavně naučného typu. Povětšinou měly i hezkou úpravu desek s ilustracemi. Prvním almanachem v Čechách se stal v roce 1823 Almanach aneb Novoročenka. Vznikl v Hradci Králové a redaktorem byl Josef Chmela za pomoci Františka Ladislava Čelakovského a Václava Klimenta Klicpery.⁵⁷

Také Ziegler se rozhodl pro vydání almanachu. Po ukončení čtvrtletníku Dobroslav jej uspořádal ze zbylých dosud neotištěných básní a jiných děl. Tento sborníček vyšel v roce 1824 u vydavatele Jana Hostivíta Pospíšila a nesl název *Milozor, aneb rozličné spisy poučujícího a obveselujícího obsahu v řeči vázané a nevázané*. Jak i název napovídá, bylo to volné pokračování jeho Dobroslavu, formátově i obsahově se tiskoviny shodovaly.⁵⁸ Almanach v pravém slova smyslu vydal Ziegler o rok později pod názvem *Milina aneb Novoroční čtení*. Autory tohoto sborníky byli převážně Zieglerovi přátelé z východních

⁵⁵ Josef Bojislav Pichl, *Vlastenecké vzpomínky*, Praha 1936, s. 54.

⁵⁶ L. KUSÁKOVÁ, *Literární kultura*, s. 378.

⁵⁷ L. KUSÁKOVÁ, *Literární kultura*, s.34.

⁵⁸ Eva STEJSKALOVÁ, *Almanachy v době předbřeznové*, in: *Východočeské Athény a Josef Liboslav Ziegler*, Rychnov nad Kněžnou 1997, s. 122-139.

Čech. Přestože tento almanach byl úspěšný, další díl už nevyšel. *Milina aneb Novoroční čtení* byl v českém prostředí na dlouhý čas posledním almanachem vůbec.

Jelikož Zielger vnímal nedostatek vzdělávacích institucí a odborného materiálu pro učitele, rozhodl se proto vydávat český časopis pro učitele s názvem *Přítel mládeže aneb Zásoba spisů ku prospěchu a potěšení učitelů a vychovatelů duchovních a světských*. Jednalo se o první český pedagogický časopis. Dalším motivem pro vydávání byl zánik periodika *Der Schulfreund Böhmens* (1816-1822) vydávaný Alešem Pařízkem. Zánik tohoto časopisu byl částí způsoben snižujícím se počtem odběratelů, kterým se nelíbilo, že časopis vycházel pouze v němčině. Úplný zánik pak způsobila smrt vydavatele. K tradici tohoto časopisu se Ziegler přihlásil i rozhodnutím o názvu svého časopisu. O povolení vydávat časopis *Přítel mládeže* Ziegler žádal již 12. listopadu 1821. Jeho žádost byla vyřízena kladně. Časopis vycházel od roku 1823 do roku 1836, kde po celý čas byl redaktorem Ziegler, který byl odpovědný konzistoři. *Přítel mládeže* je také typem periodika, které bylo z vlasteneckého důvodu financováno samotným vydavatelem.⁵⁹

Náplní tohoto časopisu, velmi podobné obsahu *Schulfreund*, bylo na jednu stranu seznámení učitelů se zákony a školními nařízeními, pedagogickými metodami, praktickými věcmi pro práci s dětmi, ale i nekrology význačných učitelů, na druhou stranu v něm zřetelně zazníval zájem působit na jejich národní uvědomění. Celkově se Ziegler snažil pozvednout školu jako instituci takovou. Nabádal rodiče, aby své děti podporovali v učení, vštípit jim lásku a autoritu k učiteli a sami jim pak měli jít příkladem. Kantorům kladl na srdce, by své žáky vedli ke zdvořilosti, dobré kázni a slušnému chování.⁶⁰ Zpočátku se Zieglerovi sešlo mnoho příspěvků, které by musely dlouho čekat, než by se dostaly časopisu. Proto se rozhodl vydat samostatnou brožurku, kam by všechny příspěvky umístil. V roce 1824 vyšla dvousvazková sbírka pod názvem *Věrný raditel rodičů, dítek, pěstounů a učitelů*.

Přestup Zieglera do Chrudimi přinesl i úpadek periodika, ale ještě ne jeho úplný zánik. Podporovatelem a agitátorem časopisu byl František Alois Vacek. Snažil se pro něj zajistit přispěvatele, což ukazují i jeho dopisy Karlu Aloisu Vinařickému.⁶¹ Vinařický ovšem *Přítele mládeže* podrobil kritice, ve svém dopise ze dne 11. 1. 1833 píše: „*Přítel mládeže* jistě daleko více by získal po stránce obsahové i vnitřní, kdyby měl snaživějšího a schopnějšího

⁵⁹ L. KUŠÁKOVÁ, *Literární kultura*, s.98.

⁶⁰ Jan JEŽEK, *Zásluhy duchovenstva o české školství*, Praha 1879, s. 30-41.

⁶¹ Karla Aloise Vinařického *Korespondence a spisy pamětní I.*, vydal V. O. Slavík, 1903, s. 163, 293.

redaktora. Jest již svrchovaný čas, by časopis tento doznal opravy od hlavy až do paty.“ Dále pokračuje: „Řeč jest většinou nesprávná, přeplněna germanismy, tisk pode vší kritiku.“⁶²

Tento časopis měl několik problémů, které způsobily problémy s nedostatečnou oblibou. Prvním z nich bylo užití starého – bratrského typu češtiny a to z důvodu Zieglerova rozhodnutí, ale také na základě nařízení královéhradecké a budějovické konzistoře.⁶³ Nelze tedy předpokládat, že by do něho stoupenci analogického pravopisu mohli přispívat. Druhým úskalím byly vnitřní neshody. Nejprve aktivní Michal Silorád Patrčka se po prvních číslech odmlčel, Josef Pešek se domnívá, si nerozuměl s F. A. Vackem. Dalším vadil Josef Alexandr Dunder.⁶⁴ Nepopulárnost mezi učiteli vyvolávalo také neustálé rady a umravňování.

Problematika Přítele mládeže se řešila i veřejně v tisku. Pro podporu Zieglera a jeho časopisu se vyslovil Josef Vladimír Pelikán, který ve svém článku „Drahým vlastencům“⁶⁵ nabádal k přispívání a k pomoci Zieglerovi: „K Vám tedy se obracím, vlastenci drazí, my perly národu čechoslovanského! Buďte bedliví a nápomocni časopisu tomu, jímž získá národ, učitelstvo a jazyk náš, když pojednání svá rozměrně v časopise umístíte.“ Karel Boleslav Štorch v pojednání „Naše časopisectvo“⁶⁶ ale uvedl, že výměna redaktora Přítele mládeže by mu jen prospěla. Přes tyto problémy však Ziegler vydal dvanáct ročníků a redaktorství se vzdal až v roce 1836. Na jeho místo nastoupil Antonín Stránský se snahou časopis změnit. I přes mnohé úpravy (jako např. přechod k latince) však Přítel mládeže zůstal neoblíben a upadal. Jeho zánik datujeme do roku 1848.

1.3.2. Zieglerova edice Komenského umění kazatelské

Ziegler v roce 1823 připravil pro tisk a následně vydal jako edici Umění kazatelské s Kšaftem umírající matky od Jana Amose Komenského. Celé dílo doplnil o životopis a seznam spisů Komenského.⁶⁷ Originální rukopis, který dnes už není dochován, upravil tak, aby se stal současnou homiletickou příručkou. Text byl převeden do tehdejšího jazyka a terminologie. Ziegler jako římskokatolický kněz musel též odstranit evangelické odchylky a narážky na katolickou církev.⁶⁸ Některé kapitoly a biblické citáty více rozvedl a přidal

⁶² Tamtéž s. 305 – zde text uveden německy, jeho přepis in: Josef PEŠEK, *České časopisy pedagogické v době obrozené*, in: *Pedagogické rozhledy* 24, Praha 1911, s.238.

⁶³ J. PEŠEK, *České časopisy pedagogické v době obrozené*, s. 348.

⁶⁴ Tamtéž, s. 460.

⁶⁵ Josef Vladimír PELIKÁN, *Drahým vlastencům*, Květy české 1834, č. 2 s. 14-15.

⁶⁶ Karel Boleslav ŠTORCH, *Naše časopisectvo*, Květy, 1835, Příloha VIII., s. 150.

⁶⁷ Bedřich SCHMÖGER, J. A. Komenského umění kazatelské, in: *Chrudimské noviny* 4, 1941, č. 47, s. 1-2.

⁶⁸ Jakub KRČ, *Umění kazatelské* (Několik předběžných poznámek k české homiletice na přelomu 18. a 19. století.), in: *Východočeské Athény a Josef Liboslav Ziegler*, Rychnov nad Kněžnou 1997, s. 176-183.

příklady z reálného světa.⁶⁹ Tím vytvořil kazatelskou příručku, jejíž odkaz se nacházel v českém humanismu. Tento celý vydavatelský počín však způsobil problém s cenzurou, protože Komenský byl stále pokládán za kacíře, a také proto toto dílo nemohlo vyjít v českém prostředí. Navíc Ziegler měl již zkušenost s českou cenzurou při prvním pokusu vydat životopis J. A. Komenského v Dobroslavu, kde to bylo se slovy: „Není radno a nesluší se o sektářích mnoho veřejně promlouvat, tím méně pak je vydávat!?“⁷⁰ Dílo proto vyšlo ve Vídni, kde s tím místní cenzura neměla problém. Ziegler se již neodvážil kvůli případným problémům s biskupstvím uveřejnit další Komenského spisy, ačkoliv o to byl žádán.

1.3.3. Mluvnice česká

Dvorní komisí byl dne 3. září 1824 Ziegler, na základě doporučení královéhradecké konzistoře, vybídnut k vypracování učebnice českého jazyka pro triviální školy. Zvolení Zieglera zapříčinil i fakt, že se trvalo na tom, že učebnice nesmí být napsána v novém pravopise a toho se u Zieglera, zastávce Jana Nejedlého, neobávali.⁷¹ Ziegler se tohoto úkolu zhostil zodpovědně a v roce 1842 v Chrudimi vyšla jeho Mluvnice česká. Učebnici věnoval Jeho excelenci hraběti Františku Antonínu z Kolovrat, pánu na Rychnově nad Kněžnou, v Černíkovcích, Vamberce, Košatkách, Borohrádku, Horaticích a Žiželicích. Vzorem pro tuto učebnici mu byla mluvnice od Václava Hanky vypracovaná na základě soustavy Josefa Dobrovského.⁷² V Květech⁷³ byla tato mluvnice ohodnocena jako gramatika pro Němce, která byla předepsána pro triviální školy. Psaná byla drobnopisem, uvádí dobré příklady a upozorňuje na často se vyskytující chyby studentů.

1.3.4. Národní muzeum a česká vlastenecká společnost

Již koncem 18. století si čeští vlastenci přáli Společnost českou, která by zahrnovala vydavatelství a literární činnost. Počátkem 19. století se v této záležitosti angažoval Josef Jungmann. Z důvodu nedostatečné přítomnosti českých spisovatelů v Praze se od celé záležitosti odstoupilo.⁷⁴ Naděje se obnovily při chystaném založení Národního muzea

⁶⁹ V. PETRBOK, *Josef Liboslav Ziegler jako iniciátor*, s. 45.

⁷⁰ A. RYBIČKA, *Přední křísitelé národa českého*, s. 195.

⁷¹ Miroslav HROCH, *Na prahu národní existence*, s. 207-208.

⁷² Více se touto problematikou zabývá Vladimír KOBLÍŽEK, *Josef Liboslav Ziegler a české mluvnictví*, in: *Východočeské Athény a Josef Liboslav Ziegler*, Rychnov nad Kněžnou 1997, s. 192-200.

⁷³ *Květy* 11, č. 128, 1843, s. 511-512.

⁷⁴ Podrobněji in: Karel TIEFTRUNK, *Dějiny Matice české*, Praha 1881, s. 1-11.

českého⁷⁵ v roce 1818. V svolání, které pronesl k vlastencům hrabě František Antonín Liebsteinský z Kolovrat, nebyl ovšem důraz na rozvoj českého jazyka a literatury. Jungmann ale věřil, že se Národní muzeum stane pro český jazyk oporou a napsal 25. dubna 1818 do Pražských novin svolání českým vlastencům.⁷⁶ Vyjadřuje zde myšlenku, že hlavní náplní nově vzniklého muzea bude zachování českého jazyka. Díky tomuto článku začalo mnoho vlastenců instituci finančně přispívat. Jedním z prvních přispěvatelů byl také Ziegler. Avšak muzeum se z počátku věnovalo převážně přírodovědě, ne české řeči a literatuře. Ziegler však zůstal této instituci i přes tento fakt nakloněn a nemalými peněžními částkami ji podporoval. Stal se dobrovolným přispěvatelem. Tato skupina „sběratelů“ se vytvořila v dubnu 1819 a každý člen měl na starosti určitý kraj.⁷⁷ Díky jeho snaze byl Královéhradecký kraj s společně se Sedláčkovým plzeňským chválen za vysoké příspěvky určené muzeu. V roce 1822 se Ziegler stal jejím skutečným činným členem a přispěvatelem.⁷⁸

Ziegler po několik let zasílal do muzea, konkrétně Václavu Hankovi, knihy a peněžní příspěvky, které vybíral ve svém kraji. V dopise datovaném ke dni 7. února 1822 uvádí, že v rozmezí let 1821 až 1822 vybral a poslal 906 zlatých.⁷⁹ Nechal si také vyhotovit několik tištěných protokolů se svým jménem a tituly, do kterých vypisoval, kdo kolik přispěl a v záležitosti knih uváděl autora, název díla a rok vydání.⁸⁰ Podporování této vzniklé instituce považoval za svou milou povinnost, což nám dosvědčují řádky v jeho dopise ze dne 7. února 1822 určené Václavu Hankovi: „Jen ať muzeum české knihy rozšiřuje a podporuje! Z toho ohledu každý tam peníze posílá, aby tím literatura česká stálého prospěchu získala.“⁸¹ Ziegler své úsilí o udržení českého charakteru muzea projevil mimo jiné i nesouhlasem k ukončení vydávání českého věstníku muzea, který byl překladem věstníku německého a obsahovalo mnoho gramatických chyb. Věstníkem rozumíme Časopis národního muzeum. Václavu Hankovi 5. března 1825 píše: „Od českého vydání věstníku nemůže být v žádném případě upuštěno, poněvadž by to horlivé účastníky znechutilo a ochromilo a dalo by to podnět k prudké žalobě, že jsou vzbuzené naděje oklamány a český ústav že má být germanizován.“⁸² České Muzeum zasílalo Zieglerovi vždy několik desítek exemplářů muzejních věstníků, aby je dále rozprodával a šířil. Nejenom Muzeu Ziegler pomáhal

⁷⁵ Formálně založeno dne 15. března 1818 za přispění Kašpara Šternberka a Františka Kolowrata Libštejnského, císařem schváleno 11. června 1820 a stvrzeno 14. června 1822.

⁷⁶ Přepis článku in: K. TIEFTRUNK, *Dějiny Matice české*, s. 13.

⁷⁷ Více o Národním muzeu pojednává Karel SKLENÁŘ, *Obraz vlasti*, Praha 2001, o sběratelích na s. 82-84.

⁷⁸ více in: Josef HANUŠ, *Národní muzeum a naše obrození*, Praha 1923.

⁷⁹ Literární archiv památník národního písemnictví (LAPNP), fond Václav Hanka, dopis od Zieglera.

⁸⁰ Archiv národního muzea, fond Registratura národního muzea (RNM), karton č. 6, 8, 9.

⁸¹ LAPNP, fond Václav Hanka, dopis od Josefa Liboslava Zieglera.

⁸² Tamtéž.

s rozprodáváním knih. Pomáhal takto i Josefu Jungmannovi s Historií literatury české, kterou měl Ziegler doporučit královehradeckým bohoslovcům.⁸³ Dominik Kinský je dalším z těch, kteří měli v Zieglerovi pomocníka v rozprodeji knih.⁸⁴ I Antonín Marek zasílal Zieglerovi knihu *Umnice* k rozprodeji. Na druhou stranu se Ziegler zasloužil o šíření knih ze Slovenska a úryvky z děl slovenských autorů nechával otisknout v českých časopisech.⁸⁵ Ziegler i touto svou činností naplňoval dobový ideál správného vlastence.

Když mu to čas dovolil, jezdil Ziegler do Prahy na valné shromáždění muzejní společnosti. Svědectví o Zieglerově účasti na těchto shromážděních jsou vzácná, jedním z těchto dokladů jsou Paměti Václava Vladivoje Tomka, kde je uvedeno, že Ziegler byl přítomen na shromáždění dne 16. dubna 1846 v domě Na Příkopech.⁸⁶

Čeští vlastenci si uvědomovali krizi českého muzejního časopisu a jeho zánik by znamenal pro vlasteneckou společnost pohromu. Z tohoto důvodu se především František Palacký rozhodl vytvořit samostatnou skupinu v rámci muzea, která by se zabývala českými záležitostmi. Tak v roce 1830 vznikl Sbor pro českou řeč a literaturu. Tento sbor měl fungovat jako samostatná jednotka a tím pádem se musel i sám financovat. Proto hned následně vznikla pokladnice Matice česká, která si dala za úkol vydat česko-německý slovník a další české knihy. Následného roku byla 1. ledna uveřejněna výzva sbírky pro českou literaturu. Každý, kdo se chtěl stát členem, musel jako členský příspěvek zaplatit 50 zlatých buď najednou, nebo v předem určených splátkách. Tento členský příspěvek také pro člena znamenal zasílání knih vydané Maticí českou včetně muzejního časopisu. Tímto vznikla první organizace českého národního hnutí. Ziegler patřil k zakládajícím členům Matice české, kteří ještě neměli splaceno. Seznam členů byl každoročně uveřejňován v *Časopise Českého muzea*, což vytvořilo také komunikační síť.⁸⁷

Ziegler rád, když mu čas a povinnosti dovolily, cestoval do Prahy a za přáteli vlastenci, kteří bydleli mimo Prahu. Dne 26. listopadu 1845 navštívil např. sezení tzv. Brusu jazyka českého, kde si vlastenci navzájem předčítali své práce.⁸⁸ V Praze se také seznámil s Josefou Pedálovou, řádovým jménem Marie Antonie, se kterou si dopisoval.

Korespondence nahrazovala přímý kontakt mezi vlastenci a také sehrála důležitou úlohu v tzv. zpětné vazbě autorovi na jejich vydané práce. V dopise od Josefa Jungmanna ze

⁸³ LAPNP, fond Josef Liboslav Ziegler, dopis od Josefa Jungmanna ze dne 13. prosince 1825.

⁸⁴ Antonín RYBIČKA, *Pomůcky k biografickému listáři českému /dopisy J. L. Zieglerovi/*, in: *Světlozor* 1869, č. 35, s. 287-288, originál dopisu uložen v LAPNP, fond Josef Liboslav Ziegler, dopis od Dominika Kinského ze dne 31. května 1818.

⁸⁵ F. ŠÁDA, *Josef Liboslav Ziegler, Inventář*, s. 160-161.

⁸⁶ Václav Vladivoj TOMEK *Paměti z mého života* 1. díl, Praha 1904, s. 227.

⁸⁷ Více o Matici české pojednává Miroslav HROCH, *Na prahu národní existence*, s.230-233.

⁸⁸ V. V. TOMEK *Paměti z mého života* 1. díl, s. 223.

dne 13. prosince 1825 např. čteme slova díky za pochvalu Historie literatury české: “Vyznávám se, že mne Vašnostina spokojenost s literaturou srdečně těší, neboť hlas jednoho moudrého jest mi důležitější než celého zástupu jiných.”⁸⁹

Na Zieglera se vlastenci obraceli i s prosbou o pomoc či přímluvu. Josef Kouble se ucházel o místo profesora hospodářství polního na teologii v Hradci Králové. Žádal tak Zieglera, aby se za něho přimluvil u královéhradeckého biskupa. Ziegler Koubleho neznal, a tak se autor dopisu snažil důkladně se představit a tím dokázat, že je pracovitý, vlasteneckého smýšlení a také, že se již přátelí s Antonínem Markem a Josefem Jungmannem.⁹⁰ K jeho prosbě se připojil také Antonín Marek. V dopise Zieglerovi píše: „Můj přítel prof. Kouble v Litoměřicích žádá, jakž toho zprávu mám, snažně o novou profesuru hospodářskou v Hradci Králové; poněvadž já jeho výborného ducha a srdci o jeho vlastenectví a dospělých pracech dokonalou známost mám, tedy směle tomu k prosbě žádost přivtělití svou – aby Vaší důstojnosti jest, jemu přímluvou u p. biskupa, neb kdež tomu je třeba, jste prospívati ráčil.”⁹¹

Jak tedy vidíme, korespondence se stala významným faktorem, která nahrazovala doposud neexistující komunikační instituce. Přes korespondenci se dojednával obchod knih, informovalo se o knižních novinkách. Nahrazuje také chybějící osobní kontakt mezi vlastenci. V dopisech se můžeme setkat s debatami nad tehdejšími dění, s výzvami na rychlou odpověď, pozdravy od jiných vlastenců, ale také přímluvy o zlepšení vlastní nebo přítelovy pozice.⁹²

1.4. Chrudim

Ziegler pomýšlel na povýšení a již v roce 1822 žádal o místo kanovníka při chrámě sv. Víta v Praze a o dva roky později u kapituly vyšehradské. Na obou místech však byli dosazeni starší kněží. Ovšem v roce 1825 zemřel v Chrudimi děkan František Urban, a tak Ziegler žádal o jeho místo. Této Zieglerově žádosti bylo již vyhověno a Ziegler se roku 1826 stal děkanem v Chrudimi. Do úřadu byl uveden královéhradeckým biskupem 6. srpna při chrudimské pouti. Josef Jungmann nad touto zprávou vyjádřil radost, když 19. ledna 1826

⁸⁹ LAPNP, fond Josef Liboslav Ziegler, dopis od Josefa Jungmanna.

⁹⁰ A. RYBIČKA, *Pomůcky k bibliografickému listáři českému*, č. 36, s. 294, originál uložen v LAPNP, fond Josef Liboslav Ziegler, dopis od Josefa Kouble.

^{91 91} A. RYBIČKA, *Pomůcky k bibliografickému listáři českému*, č. 37, s. 303-304, originál uložen v LAPNP, fond Josef Liboslav Ziegler, dopis Antonína Marka.

⁹² Více o významu korespondence pojednává Lenka KUSÁKOVÁ, *Korespondence jako aktivní činitel literárního života v období národního obrození*, in: Spisovatelé, společnost a noviny v proměnách doby, Praha 2007, s. 235-457.

Zieglerovi napsal: „Z podpisu Vašnostivého listu od dne 14. t. m. vidím, že zpráva a pověst o povýšení Vašnosti na děkanství chrudimské pravdivá byla, z čehož srdečně radost mám a přeji, aby Bůh ve zdraví zachoval a požívati štěstí, kterého Vaše šlechtná a vlastenecká mysl v plné míře zasluhuje.“⁹³ I jako chrudimský děkan pokračoval v literární činnosti. Přispíval i dále vedl časopis *Přítel mládeže*. V Chrudimi si získal autoritu lidí a byl jimi uznáván. Pronášel význačné proslovy i u mimocírkevních událostech, jako byl pozdrav právě projíždějícího nejvyššímu purkrabímu Karlu Chotkovi v roce 1834, dále při svěcení praporu dělostřelců v roce 1836.⁹⁴

1.4.1. Funkce vikáře

Roku 1832 byl Zieglerovi svěřen úřad vikáře a vrchního školního dozorce na Chrudimsku. Snažil se o to, aby vyučování na školách bylo zlepšeno. Se svou snahou začal u učitelů v Chrudimi, kteří byli špatně placeni a museli si soukromými kondicemi přivydělávat na živobytí. Učitelství ve školách pak pro ně bylo spíše okrajovou záležitostí a z toho důvodu je zanedbávali. Učitelský plat se pohyboval kolem 150 zlatých ročně. Součástí této částky byla započítaná i práce kostelníka. Nárok na penzi měli pouze učitelé hlavních a normálních škol, učitelé škol triviálních měli ve stáří nárok na pomocníka.⁹⁵ Ziegler proto apeloval, aby byl větší důraz kladen na práci ve škole místo na soukromé hodiny. Nesetkal se však s kladným přijetím. Místním učitelům se nelíbily Zieglerovy změny a český zpěv při bohoslužbách. Ziegler ale svou snahu nevzdával a dále pokračoval ve svých činech. Zavedl učitelské porady, na nichž ukládal učitelům úkoly vztahující se k domácí historii, pedagogice a české mluvnici. Nosil jim české knihy, aby se sebevzdělávali. Tato jeho snaha o prosazení českého vyučování na školách se odrazila i v časopisu *Květy* v rubrice *Domácí kronika*, která byla věnována Chrudimi.⁹⁶ Autor s Zieglerem souhlasil a podpořil ho. Součástí funkce vikáře bylo také vedení knihovny školního okresu. Snažil se ji obohacovat a doplňovat pedagogickými a českými knihami. Tato knihovna sloužila pro kněze celého vikariátu.⁹⁷

⁹³ LAPNP, fond Josef Liboslav Ziegler, dopis od Josefa Jungmanna.

⁹⁴ Jiří KUČERA, *Josef Liboslav Ziegler a Chrudim*, in: *Chrudimské vlastivědné listy*, 1992, č. 7, s. 11.

⁹⁵ Více se o problematice školství hovoří in: Jan, ŠAFRÁNEK, *Školy české*, díl 1., Praha 1913, s. 220-220.

⁹⁶ *Květy* 10, č. 84, 1843, s.338.

⁹⁷ Josef Liboslav, Ziegler, in: *Chrudimské vlastivědné listy* 5, 1996 č. 3, s. 1-3.

1.4.2. Zieglerova knihovna

V Chrudimi si Ziegler vybudoval obsáhlou soukromou knihovnu. Obzvláště česká kniha v ní měla pro něho své výhradní postavení a byl hrdý, že k české literatuře sám mohl svou činností přispět. Toto vše nám dokazuje jeho portrét od Antonína Machka, kde je Ziegler zobrazen před svou knihovnou a za ním na knihách jsou zřetelné názvy děl. Jedná se převážně o jeho díla či jeho redaktorskou činnost. Pokud si knihy nechával svázat sám, dával si do knihy vevázat volné listy na poznámky. Tyto knihy měly kožený a také zlacený hřbet, na kterém byl vyražen název díla a někdy též Zieglerovo jméno, uvnitř knih je Zieglerovo razítko.⁹⁸ Časopisy si nechával svazovat, do jednoho svazku ročníky z jednoho roku. Přesný seznam a počet knih bohužel z roku Zieglerova úmrtí neexistuje. Ve své závěti část své knihovny odkázal děkanství. Tato část obsahovala teologické spisy, druhou a větší část odkázal městské knihovně, kterou tím v podstatě založil. Dnes tuto sbírku knih najdeme v regionálním muzeu v Chrudimi, kde je zvláštní složkou muzejní knihovny.

1.4.3. Zieglerovo úmrtí

15. května 1846 prvně ztratil Ziegler vědomí. Přestože se z nevědomí ještě probudil, již 23. května zemřel. Josef Liboslav Ziegler se dožil 64 let. Byl pochován na hřbitově u chrámu sv. Michala v Chrudimi.

⁹⁸ F. ŠÁDA, *Josef Liboslav Ziegler Pozůstalost*, s. 331.

2. DRUHÝ ŽIVOT JOSEFA LIBOSLAVA ZIEGLERA

2.1. Zprávy o smrti JLZ

Zprávu o úmrtí Josefa Liboslava Zieglera přineslo periodikum *Květy*.⁹⁹ Neznámý autor, který se podepsal jako J. P., Zieglera představil jako zasloužilého a horlivého vlastence, pěstujícího český jazyk. Dokladem jsou autorova slova: „Vyznačoval se po celý věk svůj obzvláštní činností ducha a horlivostí a oučinností pro národní náš jazyk a záležitosti naše, jak vlastním příkladem, tak i mocným jiných povzbuzováním byl v pravdě jedním z nejvydatnějších podporovatelů naší literatury.“

Dále se o skonu Zieglera lidé mohli dočíst v *Poutníku*.¹⁰⁰ Autor byl smrtí chrudimského děkana zarmoucen, neboť, jak sám poznamenal: „An jsme ho teprv před měsícem čerstvého a zdravého v našem kole v Praze viděli.“ Zieglera považoval za jednoho z nejzasloužilejších „ctihodných veteránů naší literatury a prvních jejich křísitelů.“ Dále vyzdvihl jeho obětavost: „Šlechtná obětavost byla toho ctihodného muže příkladná a při každém dobrém podnikání ve vlasti nascházelo jeho rady a vydatné pomoci.“

2.2. J. L. Ziegler ve vzpomínkách svých přátel

Jak byl Ziegler vnímán veřejností, se dovídáme i z pamětí Zieglerových přátel nebo známých. Jedním z nich byl Josef Bohuslav Pichl. Ten ve svých pamětech¹⁰¹ vzpomíná, jak byl díky Jungmannovi seznámen s váženým vlastencem, kterého vždy považoval za prvního křísitele národa českého. Pichl nesouhlasil s chrudimským míněním o Zieglerově finanční šetrnosti, neboť k němu se Ziegler choval vždy štedře. Pichlova vzpomínka na Zieglera je také spojena s Zieglerovou hrdostí a opatrností týkající se jeho knihovny. Pichl věděl, jak moc si Ziegler své knihovny cení, a proto litoval, že některé knihy byly po Zieglerově smrti rozebrány dříve, než se stačila otevřít závěť.

Dalším vlastencem, který po sobě zanechal paměti, byl Václav Vladivoj Tomek. V prvním díle svých pamětí¹⁰² popisuje svou cestu do Hradce Králové a okolí v srpnu 1843.

⁹⁹ *Květy* 13, 1846, č. 62, s. 250.

¹⁰⁰ *Poutník* 1, 1846, s. 96.

¹⁰¹ Josef Bohuslav PICHL, *Vlastenecké vzpomínky*, Praha 1936, s. 94, 180, 181.

¹⁰² V. V. TOMEK *Paměti z mého života* 1. díl, s. 192, 196, 223, 227.

Zaznamenal si i návštěvu u chrudimského děkana Zieglera, u kterého 29. srpna toho roku poobědval. Zieglera vnímal jako horlivého a čilého vlastence ač již pokročilého věku, neboť samotnému Tomkovi v té době bylo 25 let. Stejně jako u Pichla je vzpomínka na Zieglera spojena s knihou. Tomek připomíná jeho zájem o zakoupení každé česky vydané knihy, kterou si demonstrativně nechával speciálně tisknout na tzv. velinovém papíře.

2.3. J. L. Ziegler v monografiích

První monografií věnovanou osobě Josefa Liboslava Zieglera sepsal pár let po Zieglerově smrti Antonín Rybička. Toto pojednání zařadil do své knihy *Přední křísitelé národa českého* vydané v roce 1883, kde se můžeme seznámit s životem dalších vlastenců.¹⁰³ Ve své rozsáhlé práci o Zieglerovi Rybička podrobně vylíčil život a činnost tohoto kněze.

Pro toto Rybičkově dílo je typický oslavný charakter a vyzdvihování Zieglerových zásluh v oblasti národního obrození. Rybička pocházel z Chrudimi, je tedy zřejmé, že se ke svému krajanovi Zieglerovi postavil s úctou a vděkem. Práce tedy není kritická. Přesto obsahuje cenné informace, které by se nám dnes bez Rybičky nedochovaly. K jeho práci mu byly nápomocny vzpomínky a osobní kontakt, neboť Antonín Rybička byl Zieglerovým žákem. Proto můžeme k Rybičkově práci přistupovat i jako k prameni. To se týká zejména Zieglerova cestování. Rybička vycházel z Zieglerova deníku, který si po cestách vedl, ale dnes už je tento deník nezvěstný.

Druhým autorem životopisu Josefa Liboslava Zieglera se stal František Šáda, který v chrudimském archivu zpracoval Zieglerův fond a zhotovil inventář pozůstalosti.¹⁰⁴ Z Šádovy práce nám Ziegler vyrůstá jako člověk s vlasteneckým nasazením a snahou o přispění k české věci, ale na druhou stranu nám nejsou skryty jeho nedostatky, chyby či spory s jinými vlastenci.

V roce 1996 byla napsána diplomová práce na téma *Josef Liboslav Ziegler jako iniciátor východočeského jazykoliterárního obrození a nositel kulturních tradic 18. století*.¹⁰⁵ Zde si autor Václav Petrбок stanovil za cíl ukázat na osobě Josefa Liboslava Zieglera povahu českého raného obrození. Na Zieglera nahlíží z pohledu literární stránky česko – německých jazykových vztahů a vlivů, tedy také jako na význačného překladatele spisů do českého

¹⁰³ A. RYBIČKA, *Přední křísitelé národa českého*, s. 167-198.

¹⁰⁴ F. ŠÁDA, *Josef Liboslav Ziegler Pozůstalost*, 1981.

¹⁰⁵ Václav PETRBOK, *Josef Liboslav Ziegler jako iniciátor východočeského jazykoliterárního obrození a nositel kulturních tradic 18. století*, diplomová práce, Filozofická fakulta, Praha 1996.

jazyka, autora historických popularizačních článků a jako na člověka podporujícího růst nových vlastenců v rámci vznikající literární družiny ve východních Čechách. Tímto nám autor Zieglera přiblížil ze zcela nového úhlu pohledu.

2.4. Ziegler v dějinách literatury

V Literatuře devatenáctého století vydané v roce 1917 se s Zieglerem setkáváme v kapitole věnované Milotu Zdiradu Polákovi.¹⁰⁶ Dle autora za Polákovým literárním vzestupem stojí právě J. L. Ziegler s jeho východočeským literárním centrem, které je srovnáváno s dalšími centry v Praze, Litoměřicích, Prešpurku, Brně. Autor dále vidí v Zieglerovi člověka, který si dokázal najít s významnými vlastenci společný zájem a vyhnout se sporům, které hýbaly vlasteneckou společností. S Dobrovským Zieglera pojil zájem o jazykovědná studia, s Jungmannem a Markem záliba v literatuře, ruském a polském jazyku a sny o jednotném spisovném slovanském jazyce. S Janem Nejedlým starý bratrský pravopis.

Prvorepubliková práce od Jana Jakubce *Dějiny literatury české II*¹⁰⁷ nám Zieglera představuje jako vlastence, který byl schopen při vydávání časopisů kolem sebe soustředit nové, ale i zaběhlé autory česky psaných děl. V Zieglerovi je spatřována klíčová osobnost vlasteneckého centra v Hradci Králové. Svými organizačními schopnostmi je přirovnáván k Puchmajerovi. Ve vydávání *Dobroslavu* Jakubec spatřuje snahu o navázání na Nejedlého časopis *Hlasatel český*. Oceněna je i jeho samotná literární a překladatelská činnost širokého zájmu. Za jeho největší zásluhu v literární tvorbě je považován překlad *Fenelonova Telemacha*.

Dalšími dějinami české literatury je práce od Jana Nováka a Arneho Nováka.¹⁰⁸ Zde se Zieglerovo jméno objevuje v souvislosti s jeho časopisy *Dobroslav* a *Přítel mládeže*. Autoři o něm hovoří jako o vlasteneckém buditeli a literárním organizátorovi. A jako v předešlé práci je zmíněna jeho zásluha na literární tvorbě *Miloty Zdirada Poláka*.

¹⁰⁶ Jaroslav VLČEK, *Milota Zdirad Polák*, in: *Literatura devatenáctého století, díl druhý*, Josef Hanuš, Karel Híkl, Jan Jakubec, Lubor Niederle, Jaroslav Vlček, Miloš Weingart, Praha 1917, str. 1-22.

¹⁰⁷ Jan JAKUBEC, *Dějiny literatury české II. od osvícenství po družinu máje*, Praha 1934.

¹⁰⁸ Jan NOVÁK, Arne NOVÁK, *Přehledné dějiny literatury české, od nejstarších dob až po naše dny*, Olomouc, 1936-1939, s. 274, 276, 287, 461, 465, 754.

Průvodce po dějinách české literatury¹⁰⁹ o Zieglerovi nijak nepojednává, pouze ho zmiňuje jako vydavatele Dobroslava, stejně tak jako další vydavatele periodik 20. let.

V práci Jana Lehára a Alexandra Sticha¹¹⁰ je Ziegler připomenut jako člověk, který založil literární centrum národního obrození v Hradci Králové a shromažďoval kolem sebe skupinu místních autorů.

V roce 2008 Nakladatelství Lidové noviny vydalo rozsáhlou knihu Česká literatura od počátků k dnešku.¹¹¹ S Zieglerem se zde setkáváme v kapitole Východočeské kulturní středisko, která je zařazena do bloku Preromantismus. Hradec Králové je zde spojen se dvěma významnými vlastenci a vůdci východočeských Athén, vedle Zieglera se hovoří také o Janu Hostivítu Pospíšilovi. Ziegler zde zaujímá místo člověka, který kolem sebe sdružuje vlastence, kde se důraz klade na Magdalénu Dobromilu Rettigovou a Milotu Zdirada Poláka.

Nová kniha od Lenky Kusákové Literární kultura a českojazyčný periodický tisk (1830-1850),¹¹² která, jak již název určuje, se k Zieglerově problematice zaměřuje na časopis Přítel mládeže. Dle autorky se jednalo o časopis výchovný, kde se čtenář seznámil se světovými autory jako byl Fénelonův Příběhy Telemacha, syna Ullysova a Defoeův román Robinson Crusoe

2.5. Encyklopedie

Autorem hesla v Riegrově¹¹³ a Ottově slovníku naučném¹¹⁴ byl Antonín Rybička. V Riegrově slovníku se více odrazila osobní Rybičkova náklonnost. Zieglera oslavuje jako jednoho z nejhodnotnějších vlastenců první poloviny 19. století, díky kterému východní Čechy vlastenecky kvetly. Ziegler je zde vnímán jako klíčová osoba pro východočeské vlastenectví a tamní spisovatele. Heslo v Ottově slovníku naučném také obsahuje informace týkající se především literární činnosti a redaktorství. Jako redaktora a vydavatele nám Zieglera se všemi jeho tituly představil Masarykův slovník naučný.¹¹⁵

¹⁰⁹ Josef HRABÁK, Dušan JEŘÁBEK, Zdeňka TICHÁ, *Průvodce po dějinách české literatury*, Praha 1978, s. 161.

¹¹⁰ Jan LEHÁR, Alexandr STICH, *Česká literatura I, Od počátků do raného obrození (9. století – první třetina 19. století)*, Praha 1997, s. 208-209.

¹¹¹ Jan, LEHÁR, Alexandr STICH, Jaroslava JANÁČKOVÁ, Jiří HOLÝ, *Česká literatura od počátků k dnešku*, Praha 2008, s. 192-195.

¹¹² Lenka KUSÁKOVÁ, *Literární kultura a českojazyčný periodický tisk (1830-1850)*, Praha 2012, s. 38, 39, 97, 98.

¹¹³ *Slovník naučný X. díl*, red. František Ladislav RIEGER, Jakub MALÝ, Praha 1873, s. 347.

¹¹⁴ *Ottův slovník naučný, XXVII. Díl*, Praha 2002, s. 603, jedná se o nové vydání, původně vycházel v letech 1888-1909.

¹¹⁵ *Masarykův slovník naučný VII. díl*, Praha 1933, s. 989.

Příruční slovník naučný¹¹⁶ hovoří o Zieglerovi jako o českém buditeli, vydavateli literárních časopisů a překladateli Fenelonova Telemacha. V Malé československé encyklopedii¹¹⁷ je nám Ziegler představen jako kněz buditel, soustřeďující kolem sebe spisovatele z východních Čech. Toto heslo se v přesném znění opakuje v Ilustrovaném encyklopedickém slovníku.¹¹⁸

Lexikon české literatury¹¹⁹ Zieglera pojímá z širokého úhlu pohledu. V nastíněném životopise jsou zachyceny všechny podstatné události Zieglerova života. Větší prostor pak byl věnován jeho literární činnosti a překladům.

2.6. Pedagogické publikace

Josef Pešek, školní inspektor,¹²⁰ se ve svém pojednání tištěném na pokračování v Pedagogických listech¹²¹ zabývá problematikou Zieglera jako redaktora časopisu Přítel mládeže. Autor tohoto článku pohlíží na Zieglera jako na vydavatele kriticky. Hodnotí ho jako redaktora, který nejde s dobou, nerozumí současným problémům ve školství a je nepružný. Na druhou stranu autor uvádí i názory obhajující Zieglerovu činnost. Peškova práce neoslavuje ani nekritizuje Zieglera jako takového, pouze poukazuje na aspekty Zieglerovy redaktorské práce.

Emanuel Strnad v knize Didaktika školy národní v 19. století¹²² pojednává také o Zieglerově časopise Přítel mládeže. Tento časopis pokládá za kvalitnější než byl „Schulfreund“ a to díky jeho vlasteneckému pojetí, ale také po stránce didaktické.

V knize 1+100 osobností pedagogiky a školství v českých zemích¹²³ jsou Zieglerovi věnovány tři strany, na kterých je nastíněn jeho život. Poukazuje se zde na jeho překlady do českého jazyka a tím i jeho tvorbu české terminologie. Vydávání Dobroslava autorka hodnotí kladně a vidí v tomto počínu založení centra východočeského obrozeneckého hnutí. Obsahově více je zde přiblížen časopis Přítel mládeže, kde autorka vyjadřuje ústřední

¹¹⁶ Příruční slovník naučný IV. díl, hl. red. Vladimír PROCHÁZKA, Praha 1967, s. 854.

¹¹⁷ Malá československá encyklopedie VI. díl, Praha 1978, s. 828.

¹¹⁸ Ilustrovaný encyklopedický slovník (Pro-Ž), red. Jaroslav KOŽEŠNÍK, Miroslav ŠTĚPÁNEK, Praha 1982, s. 917.

¹¹⁹ LČL 4. díl, s. 1739-1742, autorem hesla je Lenka KUSÁKOVÁ.

¹²⁰ Ottův slovník naučný nové doby Dodatky, Praha 2001, s. 1025.

¹²¹ Josef PEŠEK, *České časopisy pedagogické v době obrozenecké*, in: Pedagogické rozhledy 24, 1911, č. 1, s. 10-14, č. 2, s. 121-126, č. 3, 234-239, č. 4, s. 348-352, č. 5, s. 459-462, č. 6, s. 571-574, č. 8, s. 795-798, č. 9, s. 901-910, č. 10, s. 1015-1020.

¹²² Emanuel STRNAD, *Didaktika školy národní v 19. století*, Praha 1975, s. 127-153.

¹²³ *1+100 osobností pedagogiky a školství v českých zemích*, Libuše PODLAHOVÁ a kol., Olomouc 2001, s. 245-247.

myšlenky časopisu a Zieglerův koncept nepovažuje za moralizující, ani v otázce zlepšení vyučování za povrchní.

2.7. Ziegler v regionálních tiskovinách

V Hradci Králové se v roce 1923 konal třetí sjezd katolíků královéhradecké diecéze. Při této příležitosti vyšel v politickém týdeníku Československé strany lidové Štít článek o slavných kněžích narozených právě v Hradci Králové.¹²⁴ Jedním ze zde jmenovaných byl vedle Bohuslava Balbína, Františka Švendy, Stanislava Vydry, Josefa Františka Rautenkrance i Josef Liboslav Ziegler.

Karel Michl ve svém článku *J. L. Ziegler na Dobřanech*¹²⁵ čtenáři přibližuje v poutavém duchu Zieglerův příjezd a působení na Dobřanech. Autor v mírně oslavném duchu popisuje Zieglera jako svobodomyšlného a důvěryhodného, což mu přineslo nelibost u nadřízených a úřadů, neboť jak sám píše: „Ale při vši úctě, jíž se těšil mezi tehdy nejvýznačnějšími představiteli literárního a vědeckého světa, nedošel uznání u svých představených, kteří v něm, jako v každém vlasteneckém knězi, viděli rebelanta, frajmaura.“

V roce 1970 vyšla kniha *Z dějin královéhradecké žurnalistiky* od Aleše Doubravy.¹²⁶ Kniha začíná činností Zieglera a jeho Dobroslavem, jako prvním periodikem vydávaným ve městě Hradec Králové. Kladný autorův názor na tento časopis vystihuje i zvolená citace dopisu od Filipa Neděle Zieglerovi, kde Dobroslav chválil. Nechybí zde ani vzpomnutí na Přítele mládeže, u něhož jsou zmíněny zásady pro vydávání časopisu.

Milena Lenderová v pojednání *Několik poznámek k dějinám chrudimského a pardubického školství v období národního obrození*¹²⁷ přiblížila jazykovou chrudimskou situaci v Chrudimi po příchodu Zieglera. A právě Zieglerovi přičítá snahu o počestění tohoto města.

¹²⁴ *Katoličtí kněží – buditelé v Hradci Králové narození*, in: Štít 34, 1923, s. 10.

¹²⁵ Karel MICHL, *J. L. Ziegler na Dobřanech*, in : *Od Kladského pomezí* 4, 1926-1927, s. 33-35.

¹²⁶ Aleš DOUBRAVA, *Vydavatelská činnost J. L. Zieglera*, in: *Z dějin královéhradecké žurnalistiky*, Hradec Králové 1970, s. 4-5,

¹²⁷ Milena LENDEROVÁ, *Několik poznámek k dějinám chrudimského a pardubického školství v období národního obrození*, in: *Východočeský sborník historický* 4, 1994, s. 139-156.

2.8. Katolická periodika

Do své knihy *Kněží katoličtí v českém obrození před ním a po něm*¹²⁸ Zdeněk Gintl zařadil i Zieglera. Pojímá ho zde jako osvíceného kněze, který se nestaví odmítavě proti českým protestantským spisům hodnotného obsahu. Tím také autor vyzdvihuje Zieglerovu lásku k starým knihám.

V Benešově knize *Ač zemřeli, ještě mluví*¹²⁹ věnované významným vlasteneckým katolickým kněžím se v jednom z medailonků setkáme i s J. L. Zieglerem. Jak už samotný Zieglerův životopis ukazuje, autor na Zieglera pohlíží z úhlu jeho působení katolického kněze. Vyzdvihuje vydávání katolických písní, pobožností. Připomenuta je i Zieglerova náboženská tolerance v souvislosti s vydáním Komenského *Umění kazatelského*. Další Zieglerova významná činnost je spatřována ve snaze o zlepšení školství a výuce českého jazyka. Vlastenecká práce je pojata jako kněžská povinnost, která ke knězi Zieglerova typu neodmyslitelně patří.

2.9. Josef Liboslav Ziegler v krásné literatuře

Osoba Josefa Liboslava Zieglera se stala dvěma spisovatelům inspirací pro románovou postavu. Prvním z nich byl Alois Jirásek, který v rozsáhlém románu *F. L. Věk*¹³⁰ neopomenul přiblížit mladého kněze Zeiglera, který přijíždí do Dobrušky. Nad pojetím Zieglera v tomto románu se zabývala Jaroslava Janáčková.¹³¹ Ziegler je v románu považován za představitele mladší generace vlastenců, objevuje se tedy až v třetím díle. Jirásek Zieglera představil jako tolerantního a vlasteneckého kněze, u kterého lze najít útěchu a povzbuzení. Jeho osoba ztělesňuje rovnováhu, pohodu a pochopení a pomoc pro druhé. Jirásek Zieglera necharakterizoval vnitřně, spíše ho popsal pomocí vzpomínek Zieglerových přátel. I na Zieglerově postavě v románu se projevila Jiráskova znalost reálií. Pravdivě zachoval všechny události v Zieglerově životě, ale nevyhnul se idealizaci jeho jednání a chování, což ale románu tohoto typu nemůžeme vytýkat. Zieglerův příběh je v románu zachycen jen do dobřanské činnosti, protože dál již dějová linka románu nepokračuje.

¹²⁸ Zdeněk GINTL, *Kněží katoličtí v českém obrození před ním a po něm*, Praha 1924, s. 96-97.

¹²⁹ Josef BENEŠ, *Ač zemřeli, ještě mluví*, Praha, 1964, s. 158-165.

¹³⁰ Alois JIRÁSEK, *F.L. Věk I-V*, Praha 1976-1977, jedná se o poslední vydání, prvně román vyšel v roce 1895.

¹³¹ Jaroslava JANÁČKOVÁ, *Josef Liboslav Ziegler v umělecké prezentaci A. Jiráska*, in: *Východočeské Athény a Josef Liboslav Ziegler*, Rychnov nad Kněžnou, 1997, s. 170-175.

Ještě jednou se Jirásek nechal motivovat J. L. Zieglerem. Jedná se o krátkou povídku Na dobřanské faře ve sbírce Rozmanitá próza.¹³² Tentokrát se jedná spíše o popisnou vzpomínku na toto místo, kam se sjížděli mladí vlastenci za svým opatrovníkem a pomocníkem Zieglerem.

Druhým autorem, který zakomponoval Zieglera do svého románu, byl Kuzma, který napsal Dům u Tuplovaného jelena.¹³³ Zde jsou zachyceny poslední dva roky Zieglerova života v Chrudimi. Ziegler je jednou z vedlejších rolí, které je však v knize věnováno hodně prostoru. Je zde představen jako hodný a spravedlivý děkan, který stále vytrvává ve vlastenecké činnosti. Upozorňuje však na jeho možný milostný vztah s hospodyní, která byla dychtivá děkanových peněz. Jeho smrtí bylo město hluboce zasaženo, jako kdyby s Zieglerem odešel starý pořádek a lidé se obávali o budoucnost města. Sám autor byl přesvědčen o pravdivosti zmiňovaného poměru, přestože román vznikl až sto let po Zieglerově smrti.

2.10. Ziegler v kramářské písni

Zieglerova smrt a následné dění na chrudimském děkanství dalo dokonce vzniknout kramářské písni Nová píseň o hrozné vraždě, která se dne 5. srpna 1848 v děkanském domě v Chrudimi spáchala.¹³⁴ Písně téměř stejného obsahu se nám dochovaly dvě.¹³⁵ Jak název napovídá, jedná se o vraždu, konkrétně vraždu Zieglerovy hospodyně. Zemřelý Ziegler po sobě zanechal velké bohatství, které velkou měrou připadlo právě hospodyni, která proto pak byla zavražděna. Opět se setkáváme s motivem Zieglerova bohatství a jeho náklonnosti k hospodyni. Vznik této kramářské písně s největší pravděpodobností svědčí o existenci o zvláštním vztahu děkana s hospodyní, které se museli nést Chrudimí. Neboť není obvyklé, aby se vlastenci Zieglerova typu objevovali v kramářských písních.

Pro ilustraci uvádím úryvek: „Roku tisíc osmistého čtyřicet a šedesátého umřel děkan, Josef Liboslav Ziegler, pán jsa jmění velkého. Zlata stříbra drahých věcí za života nakoupil; ty pak přišly na nejvíce hospodyni za podíl.“

¹³² Alois JIRÁSEK, *Rozmanitá próza*, Praha 1930.

¹³³ KUZMA, *Dům u Tuplovaného jelena*, Praha 1944.

¹³⁴ Knihovna Národního muzea, sbírka kramářských písní, KP Špal. 165/12, 271/8.

¹³⁵ Za poskytnutí těchto kramářských písní bych chtěla poděkovat panu Michalu Klackovi.

2.11. Zieglerův odkaz v Chrudimi a v Rychnově nad Kněžnou

Památka Josefa Liboslava Zieglera byla v Chrudimi mnohokrát připomenuta místním obyvatelstvem. Lidé ocenili Zieglerův vlastenecký život, a proto se i dnes můžeme v Chrudimi setkat s jeho jménem.

Již v roce 1880 po Zieglerovi pojmenovali v Chrudimi ulice. Kvůli stavebním úpravám města dnes tato ulice neexistuje a další ulice již Zieglerovo jméno neobdržela.

Dne 23. května 1898 byla umístěna pamětní deska u vchodu na stěnu kostela sv. Michala, kterou můžeme navštívit i dnes. Deska je v zachovalém stavu a odpovídá tehdejšímu postavení děkana Zieglera, ačkoliv stav samotného kostela není dobrý.

V roce 1926 uplynulo od Zieglerovy smrti již 80 let a místní obyvatelé to nepřešli bez povšimnutí. V místním vlastivědném muzeu se konala přednáška věnovaná Zieglerovi a poté následoval i projev u Zieglerova hrobu. V ten samý rok byly sady u kostela sv. Michala pojmenovány Zieglerovým jménem.

O dvacet let později, kdy od Zieglerova úmrtí uplynulo již sto let, se konaly slavnosti většího rozměru. V místním Městském divadle Karla Pippicha byla uspořádána výstava nesoucí název Josef Liboslav Ziegler a jeho doba. Výstava byla zahájena 29. září 1946 v 16 hodin. Slavnostní řeč pronesl prof. Jaroslav Adánek a ředitel chrudimského muzea Rudolf Geissler. Během zahájení výstavy také účinkoval pěvecký soubor Slavoj. Při zahájení byl přítomný i fotograf a jeho dokumentace slavnosti je dnes uložena v regionálním muzeu v Chrudimi. Zde je také uschována pozvánka na výstavu, z které se dále dovídáme, že vstupné na výstavu činilo 6 Kčs, cena zahrnovala i katalog výstavy. V rámci tohoto výročí Zieglerova úmrtí se 2. října konala v muzejní síni přednáška Dr. Josefa Petrtyla - Chrudim v době Zieglerově. Tato přednáška poté vyšla i jako samostatná publikace.

K výročí 210 let od narození J. L. Zieglera vyšel k Chrudimským vlastivědných listech¹³⁶ článek věnovaný Zieglerovi. Ziegler je v něm vnímán jako jeden z nejvýznamnějších představitelů národního obrození ve východních Čechách. Ne nadarmo ho autor článku považuje za vůdce předbřeznové Chrudimi a to kvůli jeho veřejným projevům.

Ani sto padesáté výročí úmrtí Josefa Liboslava Zieglera nezůstalo zcela zapomenuto. Nekonala se sice již výstava, ale Zieglerovi byl věnován další článek nazvaný Významné dny

¹³⁶ Jiří A. KUČERA, *Josef Liboslav Zieglera a Chrudim*, in: Chrudimské vlastivědné listy 1992, č.7, s. 11.

Chrudimi v roce 1996.¹³⁷ Zde je vedle připomenutí Zieglerovy osoby vzpomenu i na umístění desky na kostele sv. Michala a na výstavu z roku 1946.

Jednou z nejvýznamnějších událostí připomínající život a dílo Josefa Liboslava Zieglera byla konference uspořádaná ve dnech 30. - 31. května 1997 v Rychnově nad Kněžnou. Impulz pro tuto konferenci vzešel z iniciativy Filozofické fakulty UK. Konference jako celek poukázala na význam důležitosti střediska severovýchodních Čech, které lze považovat za paralelu pražského centra. Dále si konference dala za cíl více přiblížit Zieglera, který se z podvědomí širší veřejnosti vytrácel. Sympozium se skládalo ze tří tématických okruhů. Prvním z nich byl samotný život Zieglera. Zde se autoři svých referátů zaměřili na Zieglera v doposud neobvyklé souvislosti, jako bylo např. jeho spor s Hekem, který zůstává opomenut, jelikož v širším podvědomí je zakotven ideální obraz těchto dvou mužů z Jiráskova románu. Dalším zajímavým aspektem Zieglerova života byl jeho vztah ke knihám, uspořádání a osud knihovny. Novinkou bylo také zamyšlení nad tištěním společenské písně v Dobroslavu. Dále je učiněn rozbor Zieglerovi české mluvnice. Druhý blok se zabýval Zieglerovými přáteli z východních Čech. Autoři nás blíže seznámili s ne docela známými východočeskými vlastenci a nastínili jejich literární život. Jednalo se o Michala Silorada Patrčku, Františka Rajmana, Josefa Mirovíta Krále nebo také o korespondenci Magdalény Dobromily Rettigové s Janem Mitiskou. Poslední okruh příspěvků se zaměřoval na počátky národního obrození ve východních Čechách. K příležitosti této konference byla umístěna pamětní deska na faru v Dobřanech. Následně z této konference vznikl sborník¹³⁸ zde přednesených příspěvků.¹³⁹

¹³⁷ Pavel KOBĚTIČ, *Významné dne v Chrudimi v roce 1996*, in: Chrudimský vlastivědný sborník 2, 1997, s. 173-186.

¹³⁸ TYDLITÁT, Jan. *Východočeské Athény a Josef Liboslav Ziegler*: sborník příspěvků ze symposia, Rychnov nad Kněžnou, 1997

¹³⁹ Zprávu o konání této konference nalézáme v periodiku České literatury Lenka KUSÁKOVÁ, *Podnětná konference k problematice národního obrození*, in: Česká literatura 46, 1998, č. 2 s. 214-215 a v Literárních novinách Markéta KRÍŽOVÁ, *Sborník*, in: Literární noviny 1998, s. 8.

Závěr

Pohled na osobu Josefa Liboslava Zieglera se v průběhu let proměňoval. Nejedná se o zásadní změny v nahlížení na tohoto muže, přesto se jeho hodnocení vyvíjí a různí podle typu literatury a doby svého vzniku. Práce napsané krátce po Zieglerově smrti se nesou v oslavném duchu. Ziegler byl považován za představitele starší vlastenecké generace, která pro český národ vykonala mnoho práce a tím přispěla k rozvoji českého jazyka. Ziegler byl vnímán jako ideální vlastenecký kněz, který při všech svých pracovních, rozumějme kněžských, povinnostech rád pomáhal svým dílem a radou k rozvoji české literatury. Právě z těchto prací nám Ziegler vystupuje jako starý, vlídný, nápomocný a pracovitý kněz.

V období první Československé republiky byl Ziegler prezentován převážně jako člověk regionálního významu. Důraz Zieglerova života byl kladen na působení v Hradci Králové, které bylo považováno za centrum vlasteneckých východních Čech. Společně s tímto se také kladně hodnotila jeho spolupráce s místními vlastenci a hlavně s Milotou Zdiradem Polákem.

Obyvatelé města Chrudimi na svého významného děkana nezapomínali ve dnech výročí úmrtí či narození. Největšího zájmu se Zieglerova památka dočkala v roce 1946, tedy sto let od jeho úmrtí, kdy byla uspořádána nemalá výstava. Výstavou mohli obyvatelé Chrudimi demonstrovat své češství, které bylo během druhé světové války ohorženo. Ani dnes na Zieglera v Chrudimi nezapomněli, ale tuto výstavu už nic nepředčilo.

Změnu v pojmání Zieglerova významu přineslo období po roce 1948. S Zieglerovým jménem se setkáváme převážně v souvislosti s jeho pedagogickou a redaktorskou činností, hlavně tedy s časopisem Přítel mládeže. Celkový zájem o Zieglerovo vlastenectví jakoby se vytrácelo, o kněžské práci nemluvě.

Nový zájem o Zieglera přišel v 90. letech v souvislosti s působením Alexandra Sticha. Pod jeho vedením vznikla diplomová práce věnovaná právě Zieglerovi (jak již bylo pojednáno výše), a také z jeho iniciativy se uspořádala zmíněná konference na památku Josefa Liboslava Zieglera. Větší pozornost se soustředila na Zieglerovo vlastní literární dílo. V rámci konference byla rozebrána např. Zieglerova učebnice gramatiky, dále osud jeho knihovny v Chrudimi, nebo také jeho odraz v románu F. L. Věk. Nová vlna zájmu se soustředila také na jednotlivé členy Zieglerovy skupiny, kteří zůstávali ve stínu významnějších literátů Polákova typu.

Mojí snahou bylo představit Zieglera jako prototyp vlasteneckého kněze a s tím i spojenou činnost. Dále jsem se snažila o rekonstrukci Zieglerova druhého života od jeho úmrtí do současnosti.

Použitá literatura a prameny

Prameny:

Státní okresní archiv v Rychnově nad Kněžnou, fond Archiv fary Dobřan, sign. 628/1
pamětní kniha (*Liber memorabilium ecclaeisae Dobřanensis*)

Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Josef Liboslav Ziegler, Václav
Hanka, Josef Dobrovský, Jan Nejedlý, Šebestián Hněvkovský a Josef Pelikán

Archiv Národního muzea, fond Registratura Národního muzea

Státní okresní archiv v Chrudimi, fond Josef Liboslav Ziegler

Literatura:

ADÁMEK, Jaroslav, *Stopami J. L. Zieglera v Chrudimi*, Zvláštní otisk ze 4. svazku
vlastivědného sborníka východočeského, 1930

BASTL, Miroslav, *Dům U Jelena dvakrát v literatuře*, in: Chrudimské vlastivědné listy roč.
13, č. 4, 2005, s. 10-13

Týž, *Nástin historie literární v Chrudimi*, in: Chrudimské vlastivědné listy 12, č, 2003, s. 5-7

BENEŠ, Josef, *Ač zemřeli, ještě žijí*, Praha 1964

BĚLINA, Pavel, KAŠE, Jiří, KUČERA, Jan P., *Velké dějiny země koruny české, X. svazek
1740-1792*, Praha 2001

BELISOVÁ, Šárka. *Kapitoly z dějin českého překladu*. Vyd. 1. Editor Milan Hrala. Praha
2002

BRANDL, Vincenc. *Život Josefa Dobrovského. 2.*, upr. vyd. Editor Jiří Urban. Praha, 2003,
ISBN 80-902-7591-5.

ČERNÝ, František, *Obrázky z dob našeho probuzení*, Praha 1890, s.

ČORNEJOVÁ, Ivana red. *Dějiny Univerzity Karlovy II 1622-1802*, Praha 2006, ISBN 80-
7184-050-5

DOUBRAVA, Aleš, *Vydavatelská činnost J. L. Zieglera*, in: Z dějin královéhradecké
žurnalistiky, Hradec Králové 1970, s. 1-6

GINTL, Zdeněk, *Kněží katoličtí v českém obrození, před ním a po něm*, Praha 1924, s. 96-97

HANUŠ, Josef, *Národní museum a naše obrození*, Praha 1923

- HANUŠ, Josef; HIKL, Karel; JAKUBEC, Jan; NIEDERLA, Lubor; VLČEK, Jaroslav;
 WEINGART, Miloš, *Literatura česká devatenáctého století*, díl druhý, Praha 1917
- HAVRÁNEK, Jan, red. *Dějiny Univerzity Karlovy III 1802 – 1918*, Praha: 1997, ISBN 80-718-4320-2
- HLAVAČKA, Milan, "*Clarissime domine, mnoho-li Vaše fara vynáší?*" *Solidarita nebo klientelismus: materiální zázemí českého vlastence v prvních desetiletích 19. století*, in: *Jeden jazyk naše heslo bud'*. Sv. 1. Antonín Jaroslav Puchmajer, Radnice-Plzeň 2001, s. 209-221.
- HLOBIL, Tomáš, *August Meissner a český ossianismus*, in: *Skluze* 10, 2006, č. 1, s. 153-159
- HRABÁK, Josef, JEŘÁBEK, Dušan, TICHÁ, Zdeňka, *Průvodce po dějinách české literatury*, Praha 1978
- HRDINA, Karel, *Drobné příspěvky k starší české literatuře*, in: *Listy filologické* 57, 1930, s. 135-136
- Ilustrovaný encyklopedický slovník (Pro-Ž)*, red. Jaroslav KOŽEŠNÍK, Miroslav ŠTĚPÁNEK, Praha 1982
- JAKUBEC, Jan, *Hekův vlastní životopis: Hekova činnost literární*, Praha 1924
- Týž, *Slovanské práce ve „Vídeňských novinách“ 1813 a v „Kramerijských novinách“ 1815*, in: *Listy filologické* 43 1916, s. 122-127, 239-251
- Týž, *Dějiny literatury české II. od osvícenství po družinu máje*, Praha 1934
- JEŽEK, Jan, *Katoličtí kněží - buditelé v Hradci Králové narození*, in: *Štít* 17, 1923, č. 34, s. 10
- Týž, *Zásluhy duchovenstva o české školství*, Praha 1879, s. 30-41
- JIRÁSEK, Alois, *F. L. Věk I-V*, Praha 1976-1977
- Týž, *Rozmanitá próza*, Praha 1930
- JOHANIDES, Josef, *František Vladislav Hek*, Praha 1976
- Týž, *Magdaléna Dobromila Rettigová*, Rychnov nad Kněžnou 1995
- KŘÍŽOVÁ, Markéta, *Sborník*, in: *Literární noviny* roč. 9, r. 1998, č. 44, s.10
- KOBĚTIČ, Pavel, *Významné dny Chrudimi v roce 1996*, in: *Chrudimský vlastivědný sborník* 2,1997, str. 173-186
- KUBÁLEK, Josef, *Nejstarší český časopis pedagogický*, in: *Kraj královehradecký* 35, 1944, č. 1, s. 2
- KUČERA, Jiří, *J. L. Ziegler a Chrudim*, in: *Chrudimské vlastivědné listy* 1, 1992, č.7, s. 11
- KUSÁKOVÁ, Lenka, *Podnětná konference k problematice národního obrození*, in: *Česká literatura* 46, 1998, č. 2, s. 214-215

- Týž, *Zieglerův překlad Fenolových Příběhů Telemacha, syna Ulysova z let 1814-1815* in: Česká literatura 45, 1997, č. 1, s. 28-23
- Týž, *Sentimentální povídka v českých časopisech národního obrození*, in: Česká literatura 46, 1998, č. 2, s. 214-215
- Týž, *Žánr prozaické idyly v českých časopisech národního obrození (1786-1830)*, in: *Idyla a idyličnost v kultuře 19. století*, 1999, s. 77-88
- Týž, *Biedermeier a literatura*, in: *Biedermeier v českých zemích*, s. 288-296
- Týž, *Krásná próza raného obrození, 1/Studie, 2/Antologie*, Praha 2003, ISBN 80246062162.
- Týž *Korespondence jako aktivní činitel literárního života v období národního obrození*, in: *Spisovatelé, společnost a noviny v proměnách doby*, Praha 1978
- Týž, *Literární kultura a českojazyčný periodický tisk (1830-1850)* Praha 1997. ISBN 978-802-0020-345
- KUZMA, *Dům u Tuplovaného jelena*, Praha 1944
- LEHÁR, Jan, STICH, Alexandr, *Česká literatura I, Od počátků do raného obrození (9. století – první třetina 19. století)*, Praha 1997, ISBN 80-202-0662-0
- LEHÁR, Jan, STICH, Alexandr, JANÁČKOVÁ, Jaroslava, HOLÝ, Jiří, *Česká literatura od počátků k dnešku*, Praha 2008, ISBN 978-80-7106-963-8
- LENDEROVÁ, Milena, *Několik poznámek k dějinám chrudimského a pardubického školství v období národního obrození*, in: *Východočeský sborník historický* 4, 1994, s. 139-156
- Lexikon české literatury, 1 díl vyšel v roce 1985 (A-G, ved. red. V. Forst), 2 díl 1993 (H-L a Dodatky, ved. red. V. Forst), 3. díl 2000 (M-Ř, ved. red. J. Opeslík), 4. díl 2008 (S-Ž a Dodatky k LČL 1-3, ved. red. L. Merhaut)
- MACURA, Vladimír, *Znamení zrodu*, Praha 1983
- MAHELOVÁ, Hana, *Prolegomena k paradigmatické koncepci dějin literatury*, in: *Slovo a smysl* 1, 2004, č.2, s. 109-125
- Malá československá encyklopedie VI. díl*, Praha 1978
- Masarykův slovník naučný VII. díl*, Praha 1933
- MICHL, Karel, *J. L. Ziegler na Dobřanech*, in: *Od kladského pomezí* 4, 1926/1927, s. 33-36
- NOVÁK, Jan; NOVÁK, Arne, *Přehledné dějiny literatury české, od nejstarších dob až po naše dny*, Olomouc, 1936-1939
- Ottův slovník naučný, XXVII. Díl*, Praha 2002
- PELIKÁN, Josef Vladimír, *Drahým vlastencům*, *Květy české* 1834, č. 2 s. 14-15
- PEŠEK, Josef, *České časopisy pedagogické v době obrozenecké*, in: *Pedagogické rozhledy* 24, Praha 1911, s. 348

- PETRBOK, Václav, *JLZ jako iniciátor východočeského jazykově literárního obrození a nositel kulturních tradic 18. století*, dip. Práce FF UK, Praha 1996
- PETR TYL, Josef, *Chrudim v době Zieglerovců*; Muzeum pro východní Čechy v Chrudimi 1946
- Týž, *Zieglerova knihovna ve vlastivědném museu v Chrudimi*, in: Časopis pro moderní filologii 28, 1942, č. 2
- Týž, *J. L. Ziegler jako překladatel*, in: Chrudimský kraj 1940, s. 2
- Týž, „*Druhý Weinár v Čechách*“ s J.L. Zieglerem, in: Chrudimské noviny 5, 1942, č. 23, s. 2-3
- Týž, *JLZ k dnešnímu stému výročí jeho smrti*, in: Svobodné noviny 2, 1946, č. 119, s. 5
- PICHL, Josef Bohuslav, *Vlastenecké vzpomínky*, Praha 1936,
- PODLAHOVÁ, Libuše a kol., *1+100 osobností pedagogiky v českých zemích*, Olomouc, Univerzita Palackého 2001, s. 245-247 ISBN 80-244-0313-7
- PROBOŠT, František, *J. L. Ziegler, rodák hradecký*, in: Kraj královehradecký 26, 1935, č. 70, s. 4
- POLÁK, Zdirad Milota, *Spisy I. díl*, Vzpomínky na J.L.Zieglera, Praha, 1862, s. 320-357
- Týž, *Wznešenost Přírody*, Praha 1819
- RAK, Jiří, *Dělníci na vinici Páně nebo na roli národním?*, in: HOJDA, Zdeněk a Roman PRAHL. *Bůh a bohové: církev, náboženství a spiritualita v českém 19. století : sborník příspěvků z 22. ročníku Symposia k Problematice 19. století, Plzeň, 7.-9. března 2002*. 1. vyd. Praha, 2003, ISBN 80-859-1798-X
- Příruční slovník naučný IV. díl*, hl. red. Vladimír PROCHÁZKA, Praha 1967
- RYBIČKA, Antonín, *Přední křísitelé národa českého*; Praha 1883, s. 167-198
- Týž, *Pomůcky k biografickému listáři českému /dopisy J. L. Zieglerovi/*, in: Světozor 1869, č. 33. s. 271-272, č. 35, s. 287-288, č. 36, s. 294, č. 37, s. 303-304
- SCHMÖGER, Bedřich, *J. A. Komeského umění kazatelské*, in: Chrudimské noviny.4, 1941, č. 47, s. 1-2
- SCHOVÁKOVÁ, Marie, *Josef Liboslav Ziegler – soupis činnosti*, Hradec Králové 1973
- SKLENÁŘ, Karel, *Obraz vlasti, Příběh Národního muzea*, Praha 2001. ISBN 80-718-5399-2
- SLAVÍK, V. O, vyd. *Karla Aloise Vinařického Korespondence a spisy pamětní I.*, 1903
- Slovník naučný X. díl*, red. František Ladislav RIEGER, Jakub MALÝ, Praha 1873
- STRNAD, Emanuel, *Didaktika školy národní v 19.stol*; Praha 1975
- ŠÁBA, František, *Josef Liboslav Ziegler: Pozůstalost – Inventář 1-3*, Chrudim 1981
- ŠAFRÁNĚK, Jan, *Školy české díl 1.*, Praha 1913

ŠTORCH Karel Boleslav, *Naše časopisectvo*, Květy, 1835, Příloha VIII., s. 150

TYDLITÁT, Jan. *Východočeské Athény a Josef Liboslav Ziegler*: sborník příspěvků ze symposia, Rychnov nad Kněžnou, 1997, ISBN 80-858-3450-2.

TIEFTRUNK, Karel, *Dějiny Matice české*, Praha 1881

TOMEK, Václav, Vladivoj, *Paměti z mého života* 1. díl, Praha 1904

VIKTORA, Viktor, *Méně připomínané výročí obrození.*, In: Pravda 63, 1982, č. 164, s.5

J. L. Ziegler, in: Květy13, 1846, č. 62, s. 250

Katoličtí kněží – buditelé v Hradci Králové narození. In: Štít 17, 1923

Památce Dr. J. L. Zieglera, in: Štít 21, 1926, s. 2

Pamětní deska J. L. Zieglera, in: Kraj královehradecký 1922,č. 72, s. 3

Úmrtí J. L. Zieglera, in: Poutník 1, r. 1846, s. 96

Z červánků národního obrození. In: Pochodeň 75, 1986, č 122, s.4

Z korespondence Vojtěcha Kramera

Květy 10, č. 84, 1843, s.338